

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 78

(2000-2001)

Om lov om endringer i
innskuddspensjonsloven, lov om
foretakspensjon og enkelte andre lover
(parallele ordninger mv.)

*Tilråding fra Finansdepartementet av 27. april 2001, godkjent
i statsråd samme dag.*

1 Innledning

Gjennom flere år er det nedlagt et betydelig arbeid for å modernisere regelverket for kollektive pensjonsordninger i arbeidsforhold med skattemessig gunstig behandling. Ny lov om foretakspensjon ble sanksjonert 24. mars 2000 og trådte i kraft 1. januar 2001. Loven innebærer en omfattende modernisering, opprydding og utfylling i forhold til tidligere forskrifter om private tjenestepensjonsordninger, de såkalte 1968-reglene. Loven inneholdt opprinnelig kun bestemmelser om ytelsesbasert foretakspensjon, karakterisert ved at arbeidstakerne gradvis og etter et lineært system tjener opp rett til bestemte pensjonsytelser. Vanligvis er opptjeningen slik at det tas sikte på at pensjonsytelsene fra ordningen ved full opptjening og sammen med beregnet pensjon fra folketrygden, vil utgjøre en bestemt andel av sluttlønn. Premien for den enkelte arbeidstaker vil typisk stige med alder og lønnsutvikling, og pensjonsytelsene påvirkes ikke direkte av avkastningen ved forvaltningen av pensjonsordningens midler.

Regjeringen sanksjonerte 24. november 2000 lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Denne loven trådte i kraft 1. januar 2001. Innskuddspensjon er noe nytt innenfor skattefaviserte ordninger. Det er særlig opptjenings- og innbetalingsprinsippet som skiller ordninger med innskuddspensjon fra tradisjonelle ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Innskuddspensjon bygger på prinsippet om at det er årlige innskudd som er gitt, i stedet for den endelige pensjonen, og endelig pensjon vil dermed avhenge av samlede innskudd og oppnådd avkastning. Tjenestetid i foretaket vil ikke få særskilt betydning for pensjonsytelsene ut over det som følger av de innskuddene som betales inn. Det er lagt til grunn at innskuddspensjonsordninger kan opprettes i forsikringsselskaper, pensjonskasser, banker og forvaltningsselskaper for verdipapirfond. I loven legges det opp til at oppsparingen av kapital skal skje i sparekontrakter, og at kapitalen ved død før pensjonsalder følgelig tilfaller arvingene og ikke et forsikringskollektiv. Pensjonskapitalen kan konverteres til forsikring i utbetalingsperioden, men dette avgjøres normalt av medlemmet selv. Foretakene kan opprette ordninger som har tilknyttet uførepensjon og pensjoner til etterlatte, men slike ytelser må tegnes i henhold til bestemmelser om tilsvarende ytelser i lov om foretakspensjon, dvs. de må være ytelsesbaserte, og kan kun opprettes i forsikringsselskaper og pensjonskasser.

Regjeringen sanksjonerte 21. desember 2000 en endringslov med supplerende bestemmelser om engangsbetalt alderspensjon, inntatt i lov om foretakspensjon. Disse bestemmelsene trådte også i kraft 1. januar 2001. Karakteristisk for ordning med engangsbetalt alderspensjon er at foretaket forplikter seg til å betale en bestemt årlig innskuddspremie som går til kjøp av en engangsbetalt pensjonsforsikring. Opptjeningsprinsippene for pensjon har således flere likhetstrekk med innskuddspensjon. En arbeidstakers samlede pensjon ved oppnådd pensjonsalder vil bero på summen av de ytelser som de årlige kjøp av pensjonsforsikringer gir, og for øvrig på avkastningen som årlig tilføres. Ved død før pensjonsalder vil kapitalen tilfalle forsikringskollektivet. Samtidig med disse endringer ble det åpnet for at premiereserven og premie-

fondet i ordning med ytelsesbasert alderspensjon skal kunne opprettes med investeringsvalg for foretaket.

Ved Stortingets behandling av lov om innskuddspensjon, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001), ble Regjeringen på enkelte områder bedt om å utarbeide nye forslag, eller foreta ytterligere vurderinger. Stortinget antydte videre en tidsplan for Regjeringens oppfølging ved behandlingen av Ot.prp. nr. 20 (2000-2001) Om lov om endringer i lov om foretakspensjon mv., jf. Innst.O. nr. 39 (2000-2001). Her heter det på side 11:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, minner om at de andre uavklarte forhold knyttet til lov om innskuddspensjon bør Regjeringen komme til Stortinget med senest april 2001.»

Finansdepartementet fremmer i denne odelstingsproposisjonen forslag om enkelte endringer i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven), i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon, i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatte-loven) og i enkelte andre lover. Forslaget til endringer er samlet i ett lovfor-slag. De foreslåtte lovendringer er i hovedsak en oppfølging av Stortingets anmodninger og omhandler særlig utformingen av årlige innskudd i en inn-skuddspensjonsordning, adgang til å ha såkalte parallelle ordninger og adgang til å lukke ytelsesbasert foretakspensjonsordning ved overgang til inn-skuddsordning eller engangsbetalt alderspensjon. Det er videre foreslått begrensninger i maksimumsgrensene for premie- og innskuddsfond, jf. Stor-tingets behandling av Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) Skatte- og avgiftsopplegget 2001 - lovendringer.

Vedrørende Stortingets henstilling om at det fremmes «forslag som åpner for kollektivt investeringsvalg for engangsbetalt foretakspensjon, samt med kollektivt investeringsvalg i innskuddspensjon» vises det til forslag til lovbe-stemmelser framlagt 2. mars 2001, jf. Ot.prp. nr. 42 (2000-2001) Om lov om endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov om foretakspen-sjon.

Departementet foreslår en ny regel i innskuddspensjonsloven som åpner for at foretak skal kunne ta inn i pensjonsplanen en bestemmelse om at inn-skuddene et enkelt år skal kunne være inntil 25 prosent høyere eller lavere enn det som er fastsatt i innskuddsplanen, jf. omtale i *kapittel 2*. Lovforslaget innebærer en oppfølging av Stortingets vedtak om å be Regjeringen foreslå endringer i bestemmelser om innskuddsplanen, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven).

I *kapittel 3* drøftes mulighetene for å gi retningslinjer for sammenligning av pensjon fra innskudds- og ytelsesbaserte ordninger. Det vises til at et flertall i finanskomiteen har bedt Regjeringen vurdere å utarbeide retningslinjer som muliggjør slik sammenligning, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001). På bakgrunn av uttalelsen fra flertallet i finanskomiteen har departementet bedt Kredittilsynet vurdere om det er mulig å finne fram til kriterier som gir grunnlag for å avgjøre om eventuelle parallelle eller kombinerte pensjonsordninger i hoved-sak oppfyller kravet til likebehandling og forholdsmessighet. Etter Kredittilsy-nets oppfatning vil det i praksis ikke være mulig å fastsette krav som i all hovedsak ivaretar prinsippet om forholdsmessighet og generell likebehand-

ling i parallelle og kombinerte ordninger. Finansdepartementet støtter Kredit-tilsynets vurdering.

Departementet foreslår bestemmelser i innskuddspensjonsloven og lov om foretakspensjon som gir foretak anledning til å opprette parallelle innskudds- og ytelsesordninger, jf. omtale i *kapittel 4*. Det angis videre enkelte krav til slike ordninger, blant annet knyttet til at et foretak ikke skal kunne utforme disse med sikte på forskjellsbehandling av arbeidstakerne. Videre foreslås bestemmelser om arbeidstakernes valgadgang ved ansettelse eller ved foretakets opprettelse av eller endringer i parallelle ordninger. Adgangen til å skifte mellom pensjonsordningene gjelder likevel ikke ubegrenset. Forslagene knyttet til parallelle ordninger innebærer en oppfølging av Stortingets vedtak om å be Regjeringen fremme lovforslag som åpner for adgang til parallelle innskudds- og ytelsesordninger, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven).

Finansdepartementet har i *kapittel 5* foretatt en vurdering av et alternativ der innskuddspensjon kommer i tillegg til en foretakspensjon, såkalte kombinerte ordninger. Dette innebærer en oppfølging av Stortingets vedtak om å be Regjeringen legge fram en vurdering «av å legge innskuddspensjon på toppen av en ytelsesbasert pensjon», jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001). Etter en samlet vurdering har departementet kommet til at en bør avvente utviklingen, og at det på et senere tidspunkt, når en har fått mer erfaring med de nye pensjonsordningene, vurderes å innføre kombinerte ordninger.

Departementet har utarbeidet forslag til bestemmelser om lukking av eksisterende foretakspensjonsordning i de tilfeller et foretak i stedet for fortsatt å ha ytelsesordning ønsker å opprette en ordning med innskuddspensjon eller engangsbetalt alderspensjon, jf. omtale i *kapittel 6*. Dette er en oppfølging av Stortingets vedtak om å be Regjeringen fremme et slikt lovforslag, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001). Med lukking menes at den opprinnelige pensjonsordning kun videreføres for arbeidstakere som var medlem i ordningen da ny ordning med innskuddspensjon eller engangsbetalt alderspensjon ble opprettet. Departementet foreslår at dersom et foretak ønsker å opprette en ny pensjonsordning, skal de som allerede står i den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen som hovedregel ha adgang til å velge om de vil være medlem av den nye eller gamle ordningen. Departementet foreslår imidlertid også en særskilt bestemmelse om at foretaket kan velge å kun videreføre foretakspensjonsordningen for medlemmer som ved opprettelse av ny ordning hadde 15 år eller mindre igjen til pensjonsalder. I dette tilfellet vil ikke arbeidstakerne ha noen valgrett. Departementet foreslår videre bestemmelser som ivaretar tilfellet der en pensjonsordnings administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved utstedelse av fripoliser/pensjonskapitalbevis ved omdanning og eventuell lukking som omtalt i *kapittel 6*.

Departementet foreslår i *kapittel 7* innstramming i skattelovens bestemmelser om inntektsfradrag for tilskudd til premie- og innskuddsfond i pensjonsordninger etter henholdsvis lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven. Det legges opp til at endringene skal tre i kraft straks med virkning fra og med inntektsåret 2001, og at ytterligere nedtrapping av fradragsretten skal tre i kraft med virkning fra og med inntektsåret 2004. Forslagene er en oppfølging av Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) Skatte- og

avgiftsopplegget 2001 - lovendringer, og den nedtrappingsplan som ble varslet i proposisjonen. Det er videre foreslått endringer i innskuddspensjonsloven og i lov om foretakspensjon for å sikre sammenfallende øvre grenser for premie- og innskuddsfond i skatteloven og i de to pensjonslovene.

Videre fremmes det forslag om at tilskudd til fortsatt pensjonssparing etter innskuddspensjonsloven § 6-5 skal inngå i det beløp på 40 000 kroner som nå gjelder for inntektsfradrag for innbetalinger til individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA) og fortsettelsesforsikring etter lov om foretakspensjon § 4-9. Forslaget er en direkte oppfølging av Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 1 (2000-2001).

I *kapittel 8* foreslås en endring i forsikringsvirksomhetsloven og kredittilsynsloven. På bakgrunn av EØS-forpliktelser, som er avklart etter en avgjørelse i EF-domstolen, foreslås det en endring i forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 første ledd. Endringen innebærer at forsikringsselskaper får adgang til å plassere såkalte frie aktiva uten hinder av grensen på 15 prosent eierandel i forsikringsfremmed virksomhet, forutsatt at ansvaret er begrenset.

Det foreslås videre en endring av forsikringsvirksomhetsloven slik at Kongen kan fastsette at forsikringsvirksomhetsloven helt eller delvis skal gjelde for Norges Banks pensjonskasse. Forslaget vil åpne for at Norges Banks pensjonskasse underlegges det samme regelverk i og i medhold av forsikringsvirksomhetsloven som private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Det foreslås også en endring i kredittilsynsloven slik at Norges Banks pensjonskasse underlegges tilsyn av Kredittilsynet.

Departementet foreslår i *kapittel 9* å rette en uriktig henvisning i skatteloven. Videre er det foreslått en mindre justering og presisering av innskuddspensjonsloven § 7-3.

2 Utformingen av årlige innskudd

2.1 Bakgrunn

Bestemmelsene om innskuddsplanen i kapittel 5 i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven), svarer til det forslag til regler som Regjeringen fremmet i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven).

Innskuddspensjonsloven § 5-1 om alminnelige regler for innskuddsplanen lyder:

1. «Innskuddsplanen fastsettes av foretaket i samsvar med regler gitt i eller i medhold av loven her. Innskuddsplanen skal gjelde for alle arbeidstakere som omfattes av pensjonsordningen.
2. Foretaket skal hvert år innbetale innskudd for medlemmene av pensjonsordningen i samsvar med det som er fastsatt i innskuddsplanen.
3. Innskuddsplanen kan endres etter reglene om endring av regelverket.»

I tilknytning til behandlingen av forslaget i Stortinget, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001) om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold kapittel 29, pkt. E, ble følgende vedtak fattet, vedtak 3. november 2000 nr. 44 (2000-2001):

«Stortinget ber Regjeringen foreslå endringer i § 5-1 om alminnelige regler for innskuddsplanen i tilknytning til den varslede proposisjonen om endringer i lov om foretakspensjon for å ivareta denne intensjonen på en hensiktsmessig måte.»

Departementet legger til grunn at Stortingets vedtak må ses i sammenheng med at finanskomiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, på side 29 i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) uttaler at de:

«...mener at innskuddene bør kunne tilpasses foretakenes økonomi og inngå på en hensiktsmessig måte i de årlige forhandlinger mellom partene i arbeidslivet. Det bør være fleksible muligheter til å variere innskuddene fra år til år ut fra foretakenes økonomi. Det bør være åpning for at innskuddssatser kan endres fra et år til et annet som ledd i årlige forhandlinger om lønn m.v. uten betydelige administrative kostnader.»

2.2 Departementets vurdering

Stortingsflertallet har i merknadene i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) gitt uttrykk for at hensynet bak vedtak 3. november 2000 nr. 44 (2000-2001) skal være å sikre fleksibilitet fra år til år når det gjelder foretakets innskudd. Det angis ikke hvilke deler av § 5-1 flertallet anser å være i strid med dette hensyn, eller på hvilken måte § 5-1 må endres for at hensynet skal ivaretas på en bedre måte. Departementet har derfor vurdert flere sider av § 5-1.

Første ledd i § 5-1 er av informativ art, og slår fast at innskuddsplanen skal fastsettes i tråd med bestemmelsene i loven. Videre sier § 5-1 annet ledd at inn-

skuddene skal være i henhold til den fastsatte innskuddsplanen. Foretakene ville ha større fleksibilitet til å tilpasse innskuddene hvert år hvis de ikke trengte å fylle dette kravet. Dersom innskuddene ikke skulle følge innskuddsplanen, ville innskuddsplanen etter departementets vurdering få redusert informasjonsverdi. Departementet mener derfor at de innskudd foretaket foretar, normalt bør framgå av innskuddsplanen, og at innskuddsplanen fortsatt skal være en del av ordningens regelverk.

Innskuddspensjonsloven § 5-1 tredje ledd er for så vidt også av informativ art, ettersom det allerede følger av § 2-5 første ledd at innskuddsplanen er en del av ordningens regelverk og at endringer i innskuddsplanen følger de samme prosedyrer som ved endringer i regelverket for øvrig. Innskuddspensjonsloven § 5-1 tredje ledd innebærer at endringer i innskuddsplanen skal behandles av styringsgruppen før den vedtas, og at arbeidstakerne skal gis skriftlig opplysning om endringer av betydning i innskuddsplanen, jf. hhv. innskuddspensjonsloven § 2-6 annet ledd og § 2-7 annet ledd. På bakgrunn av Stortingets vedtak 3. november 2000 nr. 44 (2000-2001) har departementet vurdert om innskuddsplanen bør kunne endres uten forutgående behandling i styringsgruppen eller uten at det gis skriftlig informasjon til arbeidstakerne. Departementet vil peke på at forhold utenfor lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, herunder privatrettslige avtaler, i praksis vil kunne ha større betydning for foretakenes muligheter for å endre innskuddene fra år til år enn de prosedyrekrav som er nedfelt i loven. Departementet anser det som uaktuelt å fastsette regler som er til hinder for at foretakene eventuelt inngår slike avtaler.

I ordninger opprettet etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold vil medlemmenes rett til innskudd, altså det som følger av innskuddsplanen, være helt sentralt for medlemmene. I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) s. 48 uttalte departementet at det ikke kunne se at det i høringsrunden hadde framkommet tungtveiende innvendinger mot forslaget om at regelverket skal være skriftlig, eller til kravene om hva regelverket skal inneholde. Det ble i denne sammenheng blant annet vist til at medlemmene vil ha behov for informasjon om hvilke innskudd som foretas. Departementet mener at disse hensyn fortsatt taler for at arbeidstakerne skal informeres ved endringer av innskuddsplanen, forutsatt at dette er endringer av betydning.

Departementet legger til grunn at det er vanlig at arbeidstakere gis skriftlig informasjon fra foretaket ved endringer av de rettigheter som følger av ansettelsesforholdet, og at et krav om skriftlig informasjon ved endringer i innskuddsplanen neppe kan anses som særlig tyngende for foretaket. Departementet foreslår derfor ikke å fravike kravet om at foretaket skal informere arbeidstakerne skriftlig ved endringer av betydning i innskuddsplanen. Departementet anser det videre som en fordel om slike endringer behandles i styringsgruppen før de vedtas. Departementet har derfor valgt ikke å foreslå at endringer i innskuddsplanen skal kunne foretas etter lempeligere bestemmelser enn ved øvrige endringer i regelverket.

Endringer i regelverket, herunder innskuddsplanen, vil ha vedvarende betydning for arbeidstakerne. Etter departementets vurdering er det derfor viktig at «normalnivået» på innskuddene er fastsatt her. For likevel å sikre foretakene fleksibilitet rundt dette «normalnivået» foreslår departementet inn-

tatt en ny regel i § 5-1 annet ledd om at foretakene, etter prosedyrer fastsatt i innskuddsplanen, og med virkning for ett bestemt år, skal kunne bestemme at innskuddene skal være inntil 25 prosent høyere eller lavere enn det som er fastsatt i innskuddsplanen. Slikt vedtak skal i tilfelle gjelde likt for alle arbeidstakerne. Et vedtak kan for eksempel ha bakgrunn i forhandlinger med de ansatte eller være begrunnet i foretakets økonomi, som nevnt i finanskomiteens innstilling. Departementet har ikke sett det som ønskelig eller praktisk mulig å begrense eller kontrollere at slike endringer springer ut fra forhold som nevnt i innstillingen. Det er derfor ikke lagt opp til at vedtak om å fravike innskuddene som er fastsatt i innskuddsplanen kun kan fattes på bakgrunn av nevnte forhold.

Etter lov om foretakspensjon § 5-2 fjerde ledd skal innskuddspremieplanen i ordninger med engangsbetalt alderspensjon utformes i samsvar med reglene gitt i eller i medhold av lov om innskuddspensjon kapittel 5. Den foreslåtte endringen i innskuddspensjonsloven § 5-1 annet ledd vil derfor få tilsvarende anvendelse for innskuddspremieplanen i ordninger med engangsbetalt foretakspensjon.

3 Sammenligning av pensjon fra innskudds- og ytelsesbaserte ordninger

3.1 Bakgrunn

Lovgivningen om ytelsesbaserte og innskuddsbaserte pensjonsordninger er utformet dels med utgangspunkt i likebehandling og dels et forbud mot urime-
lig forskjellsbehandling sett i forhold til lønnsnivå. For begge typer av ordnin-
ger er hovedregelen at alle ansatte i et foretak skal være medlemmer, men for
øvrig gjennomføres likebehandling og forholdsmessighet under hensyntagen
til særtrekkene i den type ordning det er tale om. I ytelsesbaserte ordninger
fastlegges ytelsene, og likebehandling og forholdsmessighet tar derfor
utgangspunkt i medlemmenes opptjening av rett til ytelser. Identiske krav kan
ikke gjøres gjeldende for ordninger hvor innskuddene er den sentrale og fast-
lagte størrelse. Ved framleggelsen av forslag til lov om innskuddspensjon i
arbeidsforhold, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) ble det derfor formulert et for-
holdsmessighetsprinsipp som innebar at forholdsmessighet i slike ordninger
skulle vurderes med utgangspunkt i medlemmenes rett til innskudd. De prin-
sippene som er fastsatt i lov om foretakspensjon og i lov om innskuddspensjon
innebærer derfor at det er samsvar mellom det medlemmene har rett til etter
ordningens regelverk, og vurderingsgrunlaget for likebehandling og for-
holdsmessighet. Samsvar innebærer at en ved å sjekke regelverket i den
enkelte ordning kan fastslå om kravene til likebehandling og forholdsmessig-
het oppfylles i ordningen. En annen fordel er at en konkret vurdering av for-
holdsmessighet og likebehandling i den enkelte ordning ikke krever utstrakt
skjønnsutøvelse.

Etter lov om foretakspensjon tjenes arbeidstakerens rett til ytelser opp
lineært i forhold til tjenestetid. Arbeidstaker vil ha rett til fulle ytelser ved pen-
sjonsalder hvis vedkommende har full opptjeningstid. Inntil den fastsatte pen-
sjonsalder er nådd, står arbeidstakerens rett til pensjon i samme forhold til
fulle ytelser som tjenestetiden utgjør i forhold til den tid som kreves for fulle
ytelser. I en ytelsesordning er avkastningen på de midler som er avsatt i pen-
sjonsordningen uten betydning for medlemmets pensjon. Foretakets årlige
netto pensjonskostnad for den enkelte arbeidstaker avhenger derfor av hvor
store midler som tidligere er avsatt til medlemmet (premiereserven), og hvil-
ket overskudd foretaket får på disse midlene. Det er imidlertid også vanlig at
fulle ytelser i ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger sammen med en stan-
dardberegnet pensjon fra folketrygden tar sikte på en bestemt prosent av slutt-
lønn. Ved lønnsøkninger må størrelsen på framtidig pensjon revurderes, og
lønnsøkninger vil derfor normalt ha stor innvirkning på foretakets årlige pen-
sjonskostnad. Dette er en viktig årsak til at årlige pensjonskostnader i en slik
ordning ikke kan stå i et bestemt forhold til medlemmets lønn. Vurderer en
forholdsmessighet og likebehandling i ytelsesordninger på årlig basis ut fra
hva foretaket bruker på pensjon til den enkelte arbeidstaker, slik en gjør i ord-
ninger opprettet etter lov om innskuddspensjon, vil dette innebære at en over-
ser vesentlige forhold ved ytelsesordningenes virkemåte.

I innskuddsordninger er årlig innskudd det sentrale, og likebehandling og forholdsmessighet er definert i forhold til årlige innskudd. Pensjonsytelsene bestemmes av størrelsen på den pensjonskapital som er spart opp over den yrkesaktive periode, dvs. størrelsen på innskuddene, hvor mange innskudd som er foretatt og tilført avkastning. Vurderer en forholdsmessighet og likebehandling i innskuddsordninger ut fra begreper som fulle ytelser og tjenestetid, som i ytelsesbaserte ordninger er helt sentrale begreper, vil dette innebære at en overser vesentlige forhold ved innskuddsordningenes virkemåte. Forholdsmessighetsprinsippet i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold kan derfor ikke uten videre gjøres gjeldende overfor ytelser som er tjent opp i henhold til reglene i lov om foretakspensjon og vice versa.

Blant annet med henvisning til vanskelighetene med å sikre at prinsippene om likebehandling og forholdsmessighet oppfylles, gikk departementet i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven), inn for at foretak ikke skulle kunne opprette ordninger med alderspensjon etter lov om foretakspensjon og samtidig ha tilsvarende pensjonsordning også etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Ved behandlingen av forslaget uttalte imidlertid et flertall av finanskomiteen, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) på s. 12:

«Flertallet ber Regjeringen vurdere å utarbeide retningslinjer som muliggjør sammenligning av pensjon fra innskuddsordninger med pensjon fra ytelsesbaserte ordninger i den hensikt at forholdsmessighet og krav til likebehandling av ansatte i hovedsak blir oppfylt.»

3.2 Kredittilsynets vurdering

På bakgrunn av uttalelsen fra flertallet i finanskomiteen ba Finansdepartementet i brev 12. januar 2001 om Kredittilsynets vurdering av om det er mulig å finne fram til kriterier som gir grunnlag for å vurdere om foretak som oppretter flere pensjonsordninger (parallele eller kombinerte ordninger) i hovedsak oppfyller kravet til forholdsmessighet og likebehandling. I sitt svarbrev 5. mars 2001 skriver Kredittilsynet at de legger til grunn at det ved en sammenligning av ytelsesbaserte og innskuddsbaserte pensjonsordninger vil være naturlig å ta utgangspunkt i de samlede pensjonsytelser fra de to pensjonsordningene, dvs. inklusive uføre- og etterlattepensjoner, ved en vurdering av forholdsmessighetsprinsippet. Tilsynet skriver videre at dette medfører at det oppstår mange og til dels kompliserte problemstillinger ettersom det i innskuddsordninger er bestemmelser om at pensjonskapitalen ved dødsfall før pensjonsalderen skal gå til de etterlatte.

Kredittilsynet antar etter dette at det vil være mest hensiktsmessig i første omgang å begrense vurderingene til alderspensjonsdelen av ordningene. Kredittilsynet skriver om dette:

«Kredittilsynet har gjort en rekke beregninger over hvilke pensjonsytelser som kan forventes i en innskuddspensjonsordning under ulike antagelser om alder, lønn og lønnsutvikling, innskuddsnivå og avkastning. Det viser seg at pensjonenes størrelse i stor grad vil avhenge av de forutsetninger som gjøres, særlig når det gjelder inntredelsesalder og årlig avkastning. Det synes for alle praktiske formål å være en umu-

lig oppgave å tenke seg oppstilt krav som i all hovedsak sørger for at forholdsmessighetsprinsippet og generell likebehandling vil kunne la seg gjennomføre.»

Kredittilsynet utdyper sitt syn ved å vise til at pensjonsordningene er basert på ulike opptjeningsprinsipper, og skriver om dette:

«De ytelser en vil få fra en foretakspensjonsordning vil som kjent generelt avhenge av antall år i ordningen og lønnen på pensjoneringstidspunktet, og vil være fastsatt gjennom pensjonsplanen. Tilsvarende vil i innskuddsordninger lønnsnivået til enhver tid, oppsparingsperiodens lengde og avkastningen på kapitalen være av stor betydning. Det vil i slike ordninger være stor usikkerhet om de faktiske pensjonsutbetalinger, ettersom det ikke er mulig å forutse resultatene på forhånd, da disse bestemmes av en rekke forhold. De ulike faktorene, og samspillet mellom dem, kan være av ulik betydning i de to ordningene. Det vil f.eks. tidlig i yrkeslivet for de flestes vedkommende være betydelig usikkerhet om utviklingen i de forholdene som har betydning. Selv om en kan gjøre sjablonmessige fremstillinger av ytelser i de to ordningene, gitt visse forutsetninger, vil de faktiske pensjonsutbetalinger kunne bli svært forskjellige fra det som er anslått. Retningslinjer om forholdsmessighet i parallelle og kombinerte ordninger som utformes ut fra sjablonmessige forhåndsbetraktninger (når pensjonsrettighetene tjenes opp) vil derfor når pensjonen kommer til utbetaling være lite treffsikre. For eksempel vil unge personer med høy lønn kunne få pensjonsutbetalinger fra en innskuddsordning som ligger betydelig høyere enn det som gjelder for en ytelsespensjonsordning, gitt samme alder ved inntreden i ordningene. Tilsvarende vil en foretakspensjonsordning være gunstigere for en arbeidstaker som trer inn i ordningen i høyere alder.»

Er de ansatte medlemmer av ulike ordninger skriver Kredittilsynet at det er liten tvil om at innskuddssatsene i innskuddsordningen må tilpasses nivået på ytelsene i ytelsesordningen, dersom en skal kunne oppnå en rimelig grad av forholdsmessighet og likebehandling av medlemmene i de to ordningene.

Kredittilsynet legger til grunn at det med kombinerte pensjonsordninger menes at alle medlemmer av arbeidsstokken er med i begge ordningene, og at det i denne sammenheng er naturlig å tenke seg at det ligger en ytelsesbasert ordning «i bunnen», og at foretaket deretter supplerer med en innskuddsordning «på toppen». I sin vurdering av forholdsmessighet og likebehandling i kombinerte ordninger skriver Kredittilsynet at en ved vurderingen må legge til grunn at forholdet mellom de enkelte medlemmers samlede pensjonsytelser fra de to pensjonsordningene og beregnet folketrygd blir rimelig ut fra lønn og tjenestetid i foretaket, slik at samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningene og beregnet folketrygd i utgangspunktet ikke skal utgjøre en større prosentdel av lønnen for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn. I sin vurdering av om dette er mulig å oppnå i kombinerte ordninger skriver tilsynet:

«Kombinasjoner av innskudds- og ytelsesordninger vil kunne virke forskjellig på ulike lønnsnivåer og ved ulike inntredelsesaldre og det synes i praksis vanskelig å sikre at prinsippet om likebehandling oppfylles i kombinerte pensjonsordninger, sett ut fra alminnelige betraktninger om hva som ligger i begrepet likebehandling. For eksempel vil en kombinert ordning med en «moderat» ytelsesbasert ordning og en

innskuddsbasert pensjonsordning på toppen, kunne føre til at bare de med relativt høy lønn får vesentlig utbetaling fra ytelsesordningen, mens de med lavere lønn (og dermed høy kompensasjon fra folketrygden), kan få svært små ytelser fra denne. Dette kan føre til at lavtlønte i praksis bare får pensjon fra innskuddsordningen.

Pensjonenes størrelse vil naturligvis i stor grad avhenge av de forutsetninger som gjøres, særlig når det gjelder inntredelsesalder og årlig avkastning i innskuddsordningen. Dette innebærer at de maksimale tilskuddssatser i innskuddsordningen vil være lite retningsgivende for det tilfelle at de faktiske resultater avviker en del fra forutsetningene. Etter Kredittilsynets oppfatning vil det i praksis ikke være mulig å fastsette krav til pensjonsordningene som i all hovedsak gjør at det nevnte forholdsmessighetsprinsipp og generelle krav til likebehandling kan la seg gjennomføre i kombinerte ordninger.»

Avslutningsvis skriver Kredittilsynet i brevet 5. mars 2001 at det samlede pensjonslovverk nylig er fastsatt, og at dette er blitt både omfattende og komplekst. Det synes derfor å være gode grunner til ikke å overbelaste lovverket med ytterligere bestemmelser før de to pensjonslovene har fått virke en tid.

3.3 Departementets vurdering

Både i lov om foretakspensjon og i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold er det visse krav til det innbyrdes forholdet mellom opptjening av pensjonsrettigheter for ulike medlemmer, jf. kapittel 3.1. Hensikten med dette er å sikre at opptjeningen til medlemmer med relativt sett lavere lønn står i et rimelig forhold til opptjeningen til medlemmer med høyere lønn.

Om forholdsmessighetsprinsippet i innskuddspensjonsloven

Forholdsmessighetsprinsippet i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold er utformet i forhold til de årlige innskudd og medlemmets lønn samme år. Etter innskuddspensjonsloven § 5-2 kan pensjonsinnskuddene ikke utgjøre en større del av lønn for høytlønte enn for lavtlønte, likevel slik at innskudd, som andel av lønn, for lønn ut over seks G kan være inntil to ganger innskuddet for lønn opp til seks G.

I § 4-1 i forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til innskuddspensjonsloven er det fastsatt maksimale innskuddsgrenser for ordninger opprettet etter innskuddspensjonsloven. Innskuddsgrensen er null prosent for den delen av lønnen som er over tolv G eller mellom null G og to G, fem prosent av den delen av lønnen som ligger mellom to G og seks G og åtte prosent for den delen av lønnen som ligger mellom seks G og tolv G.

Årsaken til at de marginale innskuddssatsene øker med inntekten opp til tolv G er, både i forhold til de maksimale innskuddsgrensene og i forhold til forholdsmessighetsprinsippet, at folketrygden gir relativt sett lavere kompensasjon i forhold til lønn for høytlønte enn for lavtlønte. Eventuelt høyere innskuddssatser enn de maksimale innskuddsgrensene etter forannevnte forskrift, ville øke sannsynligheten for overkompensasjon for det enkelte medlems lønnsbortfall ved overgang til pensjon.

Ved anvendelsen av bestemmelsen om innskudd i forhold til lønn kan det, innenfor de maksimale innskuddssatser som er fastsatt, betales inn mer for

kvinner enn for menn for å ta hensyn til at kvinner som regel lever lengre enn menn.

Om forholdsmessighetsprinsippet i lov om foretakspensjon

Mens forholdsmessighetsprinsippet i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold er formulert i forhold til de innskuddene som betales hvert enkelt år, er forholdsmessighetsprinsippet i lov om foretakspensjon formulert ut fra pensjonsytelsen, og begrepet forholdsmessighetsprinsippet i denne lovens § 5-3 har to dimensjoner. For det første skal ytelsene fastsettes slik at de, sammen med beregnet folketrygd, er rimelige ut fra lønn og tjenestetid i foretaket. For det andre skal pensjonsytelsene fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd ikke utgjøre en større prosentdel av lønnen for medlemmer med høyere lønn enn for medlemmer med lavere lønn. Om forholdsmessighet i sistnevnte betydning skriver departementet i Ot.prp. nr. 47 (1998-99) at:

«Hovedkravet til forholdsmessighet er - ved siden av at pensjonsytelsene skal stå i forhold til lønn og tjenestetid i foretaket - at pensjonsytelsene for den enkelte, sammen med en standardberegnet folketrygd, ikke skal utgjøre en høyere del av pensjonsgrunnlaget for arbeidstakere med høy lønn enn de utgjør for arbeidstakere med lavere lønn. Prinsippet tar sikte på å sikre at en skattefavisert ordning ikke misbrukes til å gi særfordeler til grupper med høy lønn. Forholdsmessighetsprinsippet er ikke til hinder for at ansatte med lav lønn får prosentvis høyere pensjon (av lønn) enn høytlønte.

I dag er hovedkravet til forholdsmessighet ofte sammenstilt med at prosentandelen ikke øker med lønn. De fleste velferdsordninger har som grunnleggende mål å skape større likhet mellom grupper eller innad i grupper. Departementet mener at det bør settes likebehandlingskrav i skattefaviserte ordninger, særlig for å hindre at bare enkeltgrupper nyter godt av skattefaviseringen. Pensjonspolitisk er det et stort spenn mellom de likhetskrav som gjøres gjeldende i små foretak med gunstige foretakspensjonsordninger og folketrygdens brede målsettinger for befolkningen. I begge tilfeller er det likevel spørsmål om utjevning, og dermed regler som kan sikre eller styrke en viss fordelingsmessig rimelighet i forhold til en uregulert situasjon. Beløpmessig lik pensjonsytelse for alle er, i denne sammenheng, ikke et mål. Mer enn likhet i betydningen «resultatlikhet» er det derfor rimelighet, utjevning og likebehandling som er fellesnevneren for foretakspensjonsordninger med skattefordel. Likebehandling er både et rettferdighetsideal og en hensiktsmessighetsnorm for velferdsordninger. Forholdsmessighetsprinsippet er derfor et krav om likebehandling etter lønn og ansattelsestid.»

Dersom foretaket betaler premier til flere pensjonsordninger for medlemmene, følger det av § 5-3 tredje ledd at ytelsene fra alle slike ordninger skal inngå ved beregningen av de samlede pensjonsytelser. En kunne således tenke seg dette forholdsmessighetsprinsipp anvendt også på eventuelle kombinerte eller parallelle ordninger, men som Kredittilsynets vurdering viser, jf. kapittel 3.2, og som drøftingen nedenfor vil utdype, reiser det en rekke problemer å anvende et prinsipp basert på sluttytelsener og tjenestetid i forhold til en innskuddsordning.

Forholdsmessighet i sammensatte pensjonsordninger

Med en sammensatt ordning menes her at det i et foretak foregår opptjening av alderspensjon i flere ulike ordninger, som hver for seg har forskjellige opptjeningsprinsipper. Blant sammensatte ordninger kan det i mange sammenhenger være behov for å skille mellom de som er parallelle og de som er kombinerte. Med en parallell ordning menes en pensjonsordning hvor hver arbeidstaker er medlem i én og bare én av delordningene, og med en kombinert ordning menes en ordning hvor hver arbeidstaker er medlem av flere delordninger.

Det er særdeles vanskelig å vurdere forholdsmessighet og likebehandling dersom en ikke har et rimelig godt grunnlag for å sammenholde den pensjonsopptjening de ulike medlemmer oppnår. I sammensatte pensjonsordninger er det derfor behov for å etablere et felles mål, i betydningen en felles måleenhet, for pensjonsopptjening i ulike ordninger. Det er ikke åpenbart hvilket mål som eventuelt kan gi et rimelig godt bilde av samlet pensjonsopptjening. Pensjonsordninger kan tenkes satt sammen av et betydelig antall ulikt utformede ordninger. Blant de skattefaviserte kollektive pensjonsordningene som kan opprettes i private foretak, finnes det tre ulike hovedprinsipper for opptjening av alderspensjon: 1) ytelsesbasert alderspensjon, 2) engangsbetalt alderspensjon, begge regulert i lov om foretakspensjon, samt 3) innskuddsbasert alderspensjon etter innskuddspensjonsloven. En sammensatt ordning kan bestå av ulike kombinasjoner av disse. Bildet kompliseres ytterligere ved at det innenfor hvert av disse hovedprinsippene kan være vesentlige variasjoner. Blant annet kan ytelsesbaserte ordninger sikre pensjon som et årlig fast beløp per arbeidstaker, som en prosent av sluttlønn eller som en prosent av sluttlønn sammen med alderspensjon i folketrygden. Prosentene eller beløpene kan igjen variere fra ordning til ordning. Ordninger opprettet etter lov om innskuddspensjon kan være med eller uten investeringsvalg, ordningen kan gi arbeidstakerne rett til all avkastning eller bare avkastning inntil en viss grense. Innskuddene kan være et bestemt beløp per medlem, en fast prosent av lønn eller som ulike prosentsatser innenfor ulike lønnsintervaller. I sum gir dette et nesten ubegrenset antall kombinasjonsmuligheter, og det å finne et egnet mål på samlet pensjonsopptjening innenfor så ulike ordninger byr på problemer. En kunne i prinsippet videre tenke seg at delordningene ikke bare er basert på ulike prinsipper for opptjening av alderspensjon, men også varierer med hensyn til rettigheter til barnepensjon, uførepensjon, innskudds- eller premiefritak og etterlattepensjon til ektefelle, samboer eller partner, noe som ytterligere ville komplisere bildet.

En kan tenke seg et sammenligningsgrunnlag basert på årlig opptjening, som etter lov om innskuddspensjon og ordninger med engangsbetalt alderspensjon etter lov om foretakspensjon, eller et sammenligningsgrunnlag som er basert på sluttytelser. Uansett hva som velges, ville det være vanskelig å ta utgangspunkt i de størrelser som faktisk realiseres innenfor ordningene. Tar en derimot utgangspunkt i beregnede størrelser, må en bygge på visse forutsetninger som kan vise seg å føre til at forholdsmessighet ikke oppfylles i alle tilfeller. Dette skyldes at en må basere beregningene på forutsetninger om medlemmets alder, antall opptjeningsår, avkastning, lønnsutvikling med videre. Bare under valgte, sjablonmessige forutsetninger kan en oppnå om lag

forholdsmessighet innenfor et slikt sammenligningsgrunnlag. Fordi en både i enkelttilfeller og på bredt grunnlag uunngåelig vil erfare at slike valgte forutsetninger ikke oppfylles i praksis, er det viktig at sammenligningsgrunnlaget er robust, i den forstand at avvik fra forutsetningene ikke medfører store avvik knyttet til relativ opptjening av pensjon mellom ulike grupper av medlemmer i ordningen. Den foreslåtte adgangen til å la innskuddene, eller innskuddspremiene, avvike fra det som er fastsatt i regelverket, jamfør omtale i kapittel 2, bidrar til å gjøre det ytterligere vanskelig å sammenholde framtidig opptjening i slike ordninger med opptjening i en ytelsesbasert ordning.

Etter departementets vurdering vil det i praksis ikke være mulig å finne fram til praktiske løsninger for sammenligning av pensjon i for eksempel ytelses- og innskuddsordninger og som er rimelig robuste. Uten et slikt grunnlag vil det etter departementets vurdering heller ikke være mulig å sikre forholdsmessighet og likebehandling tilnærmedesvis slik disse begrepene er benyttet i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Ned-enfor har departementet likevel drøftet enkelte problemstillinger knyttet til parallelle og kombinerte ordninger, men da uten at en har skissert et definert mål på samlet pensjonsopptjening, og hvor det er tatt utgangspunkt i relativt enkle og oversiktlige alternativer.

Nærmere om kombinerte ordninger

Departementet antar at det ved en vurdering av forholdsmessighet i kombinerte pensjonsordninger kan være særlig aktuelt å vurdere ordninger som er satt sammen av én ordning som gir ytelsesbasert alderspensjon etter lov om foretakspensjon og én ordning som gir innskuddsbasert alderspensjon etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

Som det framgår av redegjørelsen foran om forholdsmessighetsprinsippet i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon, er det i hver av ordningene slik at «ekstraopptjening» for høytlønte til en viss grad tillates, fordi folketrygdens ytelser faller som andel av sluttlønn. I kombinerte ordninger ligger det derfor en spesiell utfordring i å sikre at høytlønte ikke får kompensert «mer enn en gang» for at folketrygdens ytelser faller som andel av sluttlønn. Departementet vil peke på at det virker rimelig å anta at dette vil kunne hensyntas dersom bare én av delordningene, eller ingen av dem, kompenserer for den avtakende kompensasjonsgraden i folketrygden. En kombinasjonsordning bestående av en ytelsesbasert foretakspensjon, og hvor ytelsene er definert som et bestemt beløp per arbeidstaker, eller en bestemt prosent av lønn for alle, uavhengig av pensjon fra folketrygden, og én delordning etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, er av denne typen. Det gjøres imidlertid oppmerksom på at den utforming av ytelsesordningen som her er brukt, er relativt lite utbredt.

En kombinasjonsordning bestående av en innskuddsordning hvor innskuddene utgjør et bestemt beløp per medlem, eller en like stor prosent av medlemmenes lønn, og én delordning med alderspensjon etter lov om foretakspensjon synes å være et annet alternativ som kan oppfylle en forutsetning om forholdsmessighet. Etter § 4-1 i forskrift 22. desember 2000 til innskuddspensjonsloven betales imidlertid ikke innskudd for den del av medlemmets lønn beregnet for fulltidsstilling som ligger mellom null G og to G. Et slikt

bunnfradrag er nødvendig for å unngå svært høye kompensasjonsgrader på visse lavere inntektsnivåer når en ser innskuddspensjon og folketrygd i sammenheng. Det er derfor ikke uten videre enkelt å utforme innskuddsordninger som tilfredsstillende ovennevnte forutsetninger og som ikke samtidig kan ha andre uønskede effekter.

Kombinasjonsordninger reiser problemer knyttet til overkompensasjon for inntektsbortfall ved overgang til alderspensjon. Dette skyldes at innskudds- og ytelsesgrensene i de to lovene er utformet med tanke på at én ordning skal kunne gi en rimelig kompensasjon alene. Uten at opptjeningssystemene tilpasses, vil det derfor være en fare for at medlemmer kan opparbeide vesentlig større pensjonsrettigheter i kombinerte ordninger enn det som er tillatt eller vanlig i «rene» ordninger ut fra en vurdering av hva som er rimelig i skattefavouriserte ordninger. Det kan videre være urimelig om ordninger hvor det offentlige bidrar med skattestimuli, og som derfor i en budsjettsammenheng konkurrerer med andre offentlige tiltak, gir ytelse av en slik størrelsesorden. Det er også grunn til å peke på at det er særlig vanskelig å overskue konsekvensene i situasjoner hvor et foretak måtte ha både parallelle og kombinerte ordninger, jf. kapittel 4.

Likebehandling i parallelle ordninger

Mens forholdsmessighet viser til den relative pensjonsopptjening mellom arbeidstakere som er ulike i visse henseender, vil begrepet likebehandling her bli benyttet for å karakterisere pensjonsopptjeningen til ensartede medlemmer, men som er med i ulike pensjonsordninger. Til tross for de store problemene som er knyttet til å etablere et egnet sammenligningsgrunnlag for opptjent pensjon i ulike ordninger, har departementet vurdert om en likevel kan identifisere visse parallelle ordninger som tilfredsstillende et krav om at hver arbeidstaker skal tjene opp til en alderspensjon som er om lag den samme, uavhengig av hvilken av dem arbeidstakeren har vært medlem i.

Departementet har vurdert om en enkel utforming av en parallell ordning, bestående av én ordning i form av engangsbetalt alderspensjon etter lov om foretakspensjon, og én ordning opprettet etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, vil innebære likebehandling. Dersom ordningene har felles innskuddsplan/innskuddspremieplan og likeartede regler om forvaltning av kapitalen og arbeidstakers rett til avkastning, vil hovedforskjellen mellom disse ordningene være at den ene ordningen gir rett til såkalt dødelighetsarv, mens den andre ordningen ikke gir slik rett. Fordi all kapital som samles opp i pensjonsordningen med dødelighetsarv i prinsippet går til utbetaling av alderspensjon, mens dette ikke er tilfellet i ordningen uten dødelighetsarv, vil de ikke gi samme framtidige forventede alderspensjon til medlemmet. Forventet framtidig alderspensjon er, for medlemmer som når pensjonsalder, størst i en ordning med dødelighetsarv. Det er likevel i dette konkrete tilfellet åpenbart at likebehandling ikke bør identifiseres med en situasjon med forventningsmessig like stor alderspensjon i ordningene. Det økonomiske motstykket til dødelighetsarven er at pensjonskapitalen til medlemmer som dør i en ordning uten dødelighetsarv, tilfaller medlemmets etterlatte. Det vedkommende taper i forventet pensjon i ordningen uten dødelighetsarv, kan en derfor hevde at vedkommendes etterlatte «vinner» ved at disse har rett til pen-

sjonskapitalen dersom vedkommende faller fra. Spørsmålet om hva som er likebehandling i de to ordningene vil derfor måtte innebære en avveining av ytelser til etterlatte opp mot framtidig forventet alderspensjon. Etter departementets syn reiser dette flere spørsmål som gjør det vanskelig å konkludere med at parallelle ordninger, hvor delordningene kun atskiller seg i forhold til dødelighetsarv, medfører likebehandling.

I eksempelet ovenfor var ordningene relativt like, selv om de var basert på ulike forutsetninger om dødelighetsarv. Ikke overraskende blir det mer problematisk å sikre likebehandling i en parallell ordning jo mer ulikartede delordningene er, og særlig jo mer forskjelligartede opptjeningsprinsippene er. For å illustrere hvor vanskelig dette kan være, kan en vurdere likebehandling i en parallell ordning bestående av en alderspensjon etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og en ytelsesbasert ordning etter lov om foretakspensjon og som tar sikte på en alderspensjon som utgjør for eksempel 67 prosent av sluttlønn sammen med alderspensjon fra folketrygden. Videre forutsettes det at ytelsesordningen er basert på et krav om minimum 35 år tjenestetid for opptjening av fulle rettigheter, og at det aktuelle medlem ved inntreden i ordningen har 35 års tjenestetid fram til pensjonsalder. Problemstillingen blir i dette konkrete tilfellet om det er mulig å utforme en innskuddsordning som generelt kan sies å innebære likebehandling i forhold til en som mottar 67 prosent av sluttlønn i pensjon sammen med folketrygden, og hvor vedkommende tjener opp om lag 1/35 del av denne pensjonen hvert år fram til pensjonsalder. Selv om en ser bort fra at den usikkerhet som skyldes at avkastningen i innskuddsordningen kan bli annerledes enn forventet, og at ordningene er ulike med hensyn til dødelighetsarv, vil det korte svaret være at det ikke er mulig å sikre om lag likebehandling av arbeidstakere i en slik ordning. Beregningsmessig likebehandling kan imidlertid oppfylles for et gitt «typeeksempel», det vil si for en arbeidstaker som tilfredsstiller en rekke konkrete forutsetninger, blant annet om hvor gammel vedkommende er nå han tas opp i pensjonsordningen, begynnerlønn, når vedkommende slutter i foretaket, hvilken lønnsutvikling vedkommende har i denne perioden med videre.

Så lenge ordningene på forhånd og under visse forutsetninger gir beregningsmessig likebehandling kan det stilles spørsmål ved betydningen av at ordningene ikke nødvendigvis realiserer likebehandling. I denne sammenheng er det grunn til å understreke at også beregningsmessig likebehandling bare gjelder i helt spesielle tilfeller. Problemet med å sikre beregningsmessig likebehandling for en bredere gruppe av arbeidstakere skyldes at opptjening i hver av ordningene er basert på en rekke kjennetegn ved den enkelte ansatte, og at de utslagsgivende kjennetegn er forskjellige i de to ordningene. Det er altså selve arbeidstakeren det er nødvendig å gjøre forutsetninger om for å sikre likebehandling, og ikke bare «utenforliggende» forhold som avkastning med videre. Dette innebærer at hvis ordningene er utformet for å gi om lag like stor forventet pensjon for en arbeidstaker med visse kjennetegn, vil pensjonen til en arbeidstaker med andre kjennetegn i betydelig grad avhenge av hvilken av de parallelle ordningene vedkommende er medlem av. Dette skyldes blant annet at innskuddsordningen gir pensjon ut fra samlet livslønn, men likevel slik at opptjening i tidlig alder er av forholdsvis større betydning enn opptjening rett før pensjonsalder. I en ytelsesordning vil derimot lønn i tid-

lig alder ha relativt mindre betydning, mens lønnsøkning sent i den yrkesaktive perioden kan få svært stor betydning for samlet pensjon. Parallele ordninger basert på så ulike opptjeningsprinsipper kan derfor ikke føre til en beregningsmessig likebehandling både blant eldre og yngre arbeidstakere, arbeidstakere med kort og lang arbeidstid i foretaket med videre. På bakgrunn av slike problemer har departementet ikke funnet grunnlag for å forsøke å finne fram til eventuelle kriterier for forholdsmessighet i parallelle ordninger. Som en konsekvens av problemene med å sikre likebehandling, mener departementet videre at foretaket som hovedregel ikke bør gis adgang til å velge hvilken av ordningene hvert medlem skal inngå i, jmfør kapittel 4.

Oppsummering

Departementet har ikke funnet et godt grunnlag for å sammenligne pensjon opptjent i ulike ordninger, i den hensikt å etablere et mål på pensjonsopptjeningen i parallelle eller kombinerte ordninger. Dette gjelder generelt. Heller ikke i de spesielle og relativt enkle tilfeller departementet har sett på, har departementet funnet et godt mål på samlet pensjonsopptjening. Det gjelder uavhengig av om en ser bort fra den usikkerhet som skyldes at endelig pensjon i en innskuddsordning avhenger av avkastningen på pensjonskapitalen.

Departementet deler Kredittilsynets vurdering av at det i praksis ikke vil være mulig å fastsette krav som i all hovedsak sørger for at forholdsmessighetsprinsippet og likebehandling lar seg gjennomføre i sammensatte pensjonsordninger.

4 Parallele innskudds- og ytelsesordninger

4.1 Bakgrunn

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) kapittel 3.7 uttrykte Finansdepartementet at ulike pensjonsordninger for ulike deler av arbeidsstokken ville innebære brudd på forholdsmessighetsprinsippet. Departementet var videre opptatt av at man burde unngå å åpne for pensjonsordninger som forskjellsbehandler arbeidstakere i et foretak med hensyn til hvilken risiko de eksponeres for. I finanskomiteens innstilling om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001) side 12, gikk imidlertid et flertall av finanskomiteens medlemmer inn for å gi adgang til parallelle ordninger:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at lovforslaget § 2-1 om innskuddspensjon i arbeidsforhold ikke gir åpning for parallelle eller kombinerte ordninger, til tross for at en rekke høringsinstanser har gått inn for dette. Flertallet vil peke på at det vil kunne være svært aktuelt for det enkelte foretak og dets ansatte med en kombinasjon av ytelsesbaserte og innskuddsbaserte ordninger.

Flertallet registrerer at arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, samt finansnæringen ikke har gitt uttrykk for tilsvarende bekymring som departementet når det gjelder administrative kostnader knyttet til å praktisere to parallelle regelsett på samme område som følge av at to ulike ordninger lever side om side. Tvert imot er flere høringsinstanser positive til parallelle og kombinerte ordninger. Flertallet mener at rent praktiske tilsynshensyn ikke kan tillegges avgjørende vekt i denne saken.

Flertallet går inn for at det åpnes for adgang til parallelle innskudds- og ytelsesordninger i samme bedrift. Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag som åpner for adgang til parallelle innskudds- og ytelsesordninger i samme bedrift.»»

4.2 Gjennomført, midlertidig løsning

4.2.1 Departementets forslag til midlertidig løsning

På bakgrunn av finanskomiteens uttalelser, skrev departementet i høringsnotat av 27. oktober 2000 om forskrift til innskuddspensjonsloven at det ville ta noe tid å foreta en fullstendig gjennomgang av spørsmål knyttet til parallelle ordninger. Departementet ønsket derfor høringsinstansenes vurdering av om det burde åpnes for parallelle ordninger, ved at det i første omgang ble tatt inn en bestemmelse i forskrift til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, med hjemmel i denne loven § 4-2 første ledd. Ut fra omtalen i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) og Innst.O. nr. 2 (2000-2001), ble det av departementet lagt til grunn at det med parallelle ordninger menes at et foretak kan ha både foretakspensjonsordning og innskuddspensjonsordning, men slik at den enkelte arbeidstaker bare kan være medlem av én av dem. Det vises for øvrig til at finansko-

miteen fremmet forslag om å be Regjeringen komme tilbake med en vurdering av om kombinerte pensjonsordninger bør tillates eller ikke, jf. omtale i kapittel 5, og at det ikke var naturlig å åpne for kombinerte ordninger i midlertidig forskriftsbestemmelse før slik vurdering var foretatt.

Departementet foreslo videre at når foretaket har parallelle ordninger, skal den enkelte arbeidstaker kunne velge hvilken ordning vedkommende vil være medlem av. Departementet viste til at en slik løsning kan ha betydning for om kollektive eller individuelle tariffer skal legges til grunn. Høringsinstansene ble blant annet oppfordret til å vurdere hvilken betydning medlemmenes valg har for bruken av kollektive eller individuelle tariffer, samt hvordan slike parallelle ordninger kan påvirke arbeidstakernes valg.

Det ble også foreslått at det skal framgå av pensjonsplanen hvilken ordning arbeidstakere som ikke foretar valg, skal være medlem av. Videre ble det foreslått at ved endring i en av eller begge pensjonsplanene skal medlemmene kunne foreta nytt valg mellom ordningene.

Departementet foreslo videre i høringsnotat om utkast til supplerende forskriftsbestemmelser til lov om foretakspensjon av 27. oktober 2000 at tilsvarende forskriftsbestemmelse som åpnet for parallelle ordninger, ble fastsatt med hjemmel i lov om foretakspensjon § 3-3 første ledd. Denne løsningen var imidlertid betinget av Stortingets behandling av et endringsforslag som ble lagt fram i Ot.prp. nr. 20 (2000-2001) Om lov om endringer i lov om foretakspensjon mv., vedrørende § 3-3.

I Ot.prp. nr. 20 (2000-2001) kapittel 7.4 het det:

«Etter departementets vurdering gir § 3-3 første ledd ikke hjemmel til å åpne for såkalte parallelle ordninger. Departementet anser at det er behov for en mer fullstendig gjennomgang av medlemskapskriteriene i lov om innskuddspensjon og lov om foretakspensjon før det kan foreslås nye lovregler i tråd med Stortingets vedtak. Inntil en slik gjennomgang er foretatt tar departementet sikte på å fastsette foreløpige regler i forskrift. Tilsvarende løsning er lagt til grunn i lov om innskuddspensjon.

På denne bakgrunn foreslår departementet at § 3-3 første ledd endres slik at ordlyden blir den samme som i lov om innskuddspensjon § 4-2 første ledd. Unntak kan dermed fastsettes direkte i forskrift.»

I innstillingen fra finanskomiteen om lov om endringer i lov om foretakspensjon mv., jf. Innst.O. nr. 39 (2000-2001) kapittel 5.3, sluttet finanskomiteen seg til Regjeringens forslag.

4.2.2 Høringsinstansenes merknader

Norges Rederiforbund og *Nærings- og handelsdepartementet* uttrykte generell støtte til en adgang til å ha parallelle ordninger. *Finansnæringsens Hovedorganisasjon (FNH)* så det som positivt at det ble åpnet for parallelle ordninger fra 1. januar 2001.

Sparebankforeningen stilte spørsmål ved departementets tolkning av parallelle ordninger. Foreningen mente at parallelle ordninger i en bedrift er relevant blant annet i forbindelse med en generell lukkeadgang.

Høringsinstanser som *Norges Ingeniørorganisasjon (NITO)* og *Akademi-kerne* var positive til at den enkelte arbeidstaker skulle kunne velge pensjonsordning. *Landsorganisasjonen i Norge (LO)* presiserte at det må unngås at

arbeidstakere i samme bedrift har ulike ordninger basert på «rang eller markedsverdi».

Noen høringsinstanser hadde imidlertid merknader til at arbeidstaker selv skulle velge hvilken ordning vedkommende skulle være medlem av. *Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)* mente valgfriheten er «urimelig og uakseptabel». NHO uttrykte at slike valgmuligheter alltid vil bli forsøkt optimalisert av arbeidstaker, og at dette kan medføre vandring mellom ulike typer pensjonsordninger i løpet av karrieren slik at enkelte arbeidstakere oppnår høyere pensjon enn tilsiktet.

«Etter NHOs oppfatning bør regelverket i de tilfelle hvor en bedrift har parallelle ordninger være slik at arbeidstakeren ved jobbskifte i størst mulig grad må følge det sporet han hadde fra den forrige arbeidsgiver.»

NHO uttrykte imidlertid at dersom arbeidstaker kommer fra en bedrift uten supplerende pensjonsordning, bør det være naturlig at han kan velge ordning.

Ifølge *Norske Pensjonskassers Forening (NPF)* burde foretaket ha rett til å bestemme hvilken ordning en arbeidstaker skal være medlem av. NPF forutsatte at det i en pensjonsordnings regelverk utarbeides objektive kriterier for medlemskap.

Blant annet *Kredittilsynet, Den Norske Aktuarforening, NHO* og *FNH* hadde vurdert mulige effekter i forhold til bruken av kollektive og individuelle tariffer. Aktuarforeningen skrev:

«La oss som et ekstremt tilfelle anta at et foretak har en foretakspensjonsordning uten ektefellepensjon og parallelt med denne en innskuddspensjonsordning med ektefellepensjon. I dette tilfellet vil enslige arbeidstakere være tilbøyelige til å velge foretakspensjon mens de gifte vil velge innskuddspensjon. Kollektive pensjonsforsikringer blir i dag tegnet på kollektive beregningsgrunnlag hvor premien for ektefellepensjon er den samme uavhengig av om medlemmet er gift eller ikke. I et slikt beregningsgrunnlag inngår det en sannsynlighet for at et medlem er gift. I vårt eksempel må man regne med at den faktiske giftehyppigheten i innskuddspensjonsordningen vil bli betydelig høyere enn den giftesannsynligheten som inngår i beregningsgrunnlaget. En slik kollektiv beregningsmåte vil derfor fungere dårlig i vårt eksempel, og man vil kunne se seg nødt til å foreta beregning etter individuell tariff som tar hensyn til medlemmets sivilstand samt informasjon om øvrige familiemedlemmer. Dette vil medføre at ugifte medlemmer vil betale lavere premie for ektefellepensjon. (...) Aktuarforeningen vil påpeke at en slik individuell beregningsmåte vil påføre både arbeidstagerne, foretaket og institusjonen merarbeid ved at det må innhentes informasjon om medlemmenes ektefeller/samboere/partnere og deres alder og, tilsvarende, barn og deres alder.»

Kredittilsynet uttrykte tilsvarende synspunkter. Etter Kredittilsynets oppfatning vil kollektiv tariffingsmetode kunne føre til seleksjon mot forsikrings-selskap særlig i de tilfeller der et foretak har ytelsesordning, og der det opprettes en parallell innskuddsordning slik at arbeidstakere fritt kan velge å gå over til denne nye ordningen.

FNH uttrykte også at den foreslåtte modell ville ha tariffmessige konsekvenser:

«Ved valgfrihet for den enkelte til selv å kunne velge ordningen, vil det være naturlig å forvente et handlingsmønster som til en viss grad tilsvarende om vedkommende selv skal velge hvordan han skal spare til alderdommen. Det kan derfor virke naturlig med individuell tariffing. Hvis det likevel skulle legges en kollektiv tariff til grunn, så måtte det være en nyutviklet tariff, der det er mulig å regne med sannsynligheten for at personer med visse karakteristika vil velge den ene eller den andre ordningen.»

Både FNH og Aktuarforeningen pekte på at dersom innskuddspensjonsordningen og ytelsespensjonsordningen har de samme tilleggsdekninger, og disse dekkes i samme selskap, vil seleksjonsfaren bli redusert. Tilsvarende uttrykte Kredittilsynet:

«Dersom innskuddspensjonsordningen har de samme tilleggsdekninger som ytelsespensjonsordningen og disse avdekkes i samme selskap som ytelsespensjonsordningen, vil seleksjonsfaren bli redusert. Det burde derfor være visse muligheter for at en form for kollektiv tariffingsmetode fortsatt kan benyttes for så vidt gjelder tilleggsdekningene.»

Norges Rederiforbund mente det er ønskelig at Norges Rederiforbund og organisasjonene for arbeidstakerne kan avtale kollektive pensjonsordninger, og gikk på det grunnlag mot at arbeidstakerne skal ha valgadgang.

Departementets opprinnelige forslag omfattet kun parallelle ordninger mellom pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven og pensjonsordning etter lov om foretakspensjon. FNH mente det må åpnes for tilsvarende adgang til parallelle ordninger i samme bedrift for engangsbetalt foretakspensjon og ytelsesbasert foretakspensjon.

FNH pekte videre på at dagens premietariffer ikke bygger på en mulighet for at noen skal kunne velge seg ut av ordningen.

«Hvis en ytelsesbasert ordning skulle åpne for parallellitet med en innskuddsbasert ordning, vil det måtte forutsettes endring av alle fremtidige premier, samtidig som opptjente rettigheter enten:

- måtte få en forsterkning av premiereserven, tilsvarende ny tariff
- måtte gå til fripoliser (med tilhørende administrasjonsreserve)

[...] Dagens avsetninger til administrasjonsreserve for en bedrift er ikke beregnet ut fra at alle opptjente rettigheter går til opphør samtidig, men kun ut fra forventet «turnover» i bedriften. Ved oppretting av parallelle ordninger vil en kunne komme i den situasjon at foretakets administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved utstedelse av fripoliser. FNH vil foreslå at kostnadene til utstedelse av fripoliser skal dekkes av midler i premiefondet i den utstrekning midlene fra foretakets administrasjonsreserve ikke strekker til. Dersom heller ikke premiefondets midler strekker til, bør foretaket selv dekke de resterende kostnadene. Slike kostnader bør være fradragsberettiget for foretaket.»

Med henvisning til innskuddspensjonsloven § 4-2 og utkast til forskrift til denne loven, ba *Posten Norge BA* om at foretak med ytelsesbaserte ordninger hjemlet etter lov av 28. juli 1949 nr. 26 om Statens Pensjonskasse blir likestilt i forskriften til innskuddspensjonsloven. FNH mente at det også bør åpnes for

parallele ordninger hvor den ene er en offentlig ytelsesbasert tjenstepensjonsordning.

4.2.3 Midlertidig løsning fastsatt i forskrifter

Departementet har merket seg de synspunkter som kom fram i høringsrunden. Ved utforming av midlertidige forskriftsbestemmelser, jf. forskrift av 22. desember 2000 til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og forskrift av 22. desember 2000 om endring av forskrift til lov om foretakspensjon, ble det ut fra disse merknadene lagt stor vekt på avveiningen mellom ønsket om å unngå at arbeidstaker skal kunne låses inn i pensjonsordninger som viser seg å ikke være av tilfredsstillende kvalitet, sammenlignet med den alternative ordningen, og den seleksjonsproblematikken som har blitt påpekt.

Departementet la ved vurderingen stor vekt på at det ikke skal være mulig for et foretak å la enkelte grupper av arbeidstakere, eksempelvis lavtlønte, inngå i en pensjonsordning som gir dårligere kompensasjonsgrad, eventuelt høyere eksponering for risiko, enn andre grupper av arbeidstakere i samme foretak. Det ble også anført at valgadgang for arbeidstakere vil kunne bidra til å forhindre at arbeidsgivere kan la det utvikle seg ulik kvalitet på de to ordningene, og på den måten skape et klasseskille mellom grupper av ansatte. Departementet la ut fra en totalvurdering størst vekt på å unngå slike innlåsingseffekter selv om en eventuell overgang til individuelle tariffer bl.a. kan føre til noe høyere premier.

Departementet merket seg i denne sammenheng høringsinstansenes merknader om at seleksjonsproblematikken kan bli noe redusert dersom to parallele pensjonsordninger har samme tilleggssytelser sikret i samme selskap. Departementet presiserte på denne bakgrunn i forskriftsbestemmelsene at arbeidstakers valgadgang er knyttet til alderspensjonsordning. Det er i henhold til innskuddspensjonsloven og lov om foretakspensjon ikke noe eksplisitt krav om at foretak velger en slik løsning med like tilleggssytelser, bl.a. på bakgrunn av at lovene opprinnelig ikke var utformet med tanke på parallele ordninger. Det er imidlertid en grunnleggende forutsetning for skattefavoriseringen av pensjonsordninger at de ansatte likebehandles. Det kan derfor være naturlig å legge til grunn at eventuelle tilleggssytelser, som skal tegnes etter reglene i lov om foretakspensjon, har tilsvarende kvalitet, og at det derfor ikke er behov for stor valgfrihet på dette punktet. Vedrørende en endelig og noe justert løsning vises til omtale i kapittel 4.3.

Departementet så videre ingen grunn til å utelukke at foretak kan ha parallele ordninger for engangsbetalt foretakspensjon og ytelsesbasert foretakspensjon, og justerte forskriftsbestemmelsene i tråd med dette.

Lov om Statens Pensjonskasse bygger på andre prinsipper enn lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven, bl.a. med bruttogaranti og samordning. En sammenknytning til innskuddspensjonsloven ble blant annet på denne bakgrunn ikke ansett å være aktuell.

4.3 Departementets vurdering

Etter departementets vurdering er problemstillingene knyttet til parallele ordninger så sentrale at bestemmelser som gir adgang til slike ordninger bør

fastsettes i lov. Departementet foreslår derfor at bestemmelser om dette tas inn i innskuddspensjonsloven og lov om foretakspensjon. Disse bestemmelsene vil komme til erstatning for den midlertidige, forskriftsfastsatte løsningsen.

I henhold til departementets begrepsbruk dekker parallelle ordninger det tilfellet der et foretak ønsker å ha to ulike ordninger for alderspensjon for sine ansatte. Overgang til annen ordning i forbindelse med utfasing av eksisterende ytelsesbasert pensjonsordning dekkes av reglene om omdanning og lukking, jf. omtale i kapittel 6. Departementet har lagt opp til at et foretak kan ha enten

- en innskuddsordning og en ytelsesbasert foretakspensjonsordning, eller
- en innskuddsordning og en engangsbetalt ordning, eller
- en engangsbetalt ordning og en ytelsesbasert foretakspensjonsordning.

Departementet mener at ved å åpne for at foretak kan ha enda flere parallelle ordninger, ville problemstillinger knyttet til forholdsmessighet og likebehandling mellom ansatte bli ytterligere komplisert.

I Innst.O. nr. 2 (2000-2001) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) ble det gitt en henstilling til Regjeringen om å vurdere å utarbeide retningslinjer som «muliggjør sammenligning av pensjon fra innskuddsordninger med pensjon fra ytelsesbaserte ordninger». Formålet var at «forholdsmessighet og krav til likebehandling av ansatte i hovedsak blir oppfylt». Departementet viser til omtale i kapittel 3, og drøftingen av mulighetene for en fyllestgjørende og praktikabel sammenligning mellom innskudds- og ytelsesbaserte pensjonsordninger. Departementet vil peke på at faren for forskjellsbehandling av ansatte i et foretak med parallelle ordninger er nært knyttet til i hvilken grad man kan sette klare og objektive krav til forholdsmessighet og likebehandling.

I lys av ovennevnte diskusjon i kapittel 3 synes det vanskelig i praksis å etablere generelle, sikre og enkle rutiner for sammenligning av parallelle pensjonsordninger. Departementet mener samtidig at det er hensiktsmessig å fastsette visse kriterier som parallelle ordninger må oppfylle. Det er foreslått bestemmelser i innskuddspensjonsloven § 2-10 annet ledd og i lov om foretakspensjon § 2-9 annet ledd som uttrykker at ordningenes kvalitet skal stå i rimelig forhold til hverandre. Enkelte av disse bestemmelser vil imidlertid være vanskelig å operasjonalisere og kontrollere, og vil i betydelig grad ha karakter av formålsbestemmelser. I denne sammenheng vises det til foreslått lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2-10 annet ledd bokstav c, der det heter at regelverket for de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre, jf. også foreslått lov om foretakspensjon § 2-9 annet ledd bokstav c. Formålet med slike bestemmelser er å unngå at det med hensikt opprettes parallelle ordninger der medlemskap i en av ordningene er vesentlig bedre enn medlemskap i den andre. Departementet vil vurdere om det i denne sammenheng er hensiktsmessig å fastsette nærmere retningslinjer i forskrift. Et alternativ kunne være å basere seg på sjablonmessige forhåndsbetraktninger, og eksempelvis angi intervaller for innskudd i innskuddsordning som under visse forutsetninger vil kunne gi tilnærmet de samme forventede ytelser som angitte intervaller i ytelsesbaserte ordninger. Hensiktsmessigheten må blant annet vurderes ut fra at slike sjablon-

messige retningslinjer i verste fall kan være villedende, og at de uansett ikke ivaretar på en tilfredsstillende måte de forhold Stortinget har pekt på knyttet til forholdsmessighet og likebehandling, jf. omtale i kapittel 3.

I lys av prinsippet om forholdsmessighet og likebehandling har departementet videre funnet det rimelig å foreslå at det legges til grunn at parallelle pensjonsordninger opererer med samme aldersgrenser og at de tilknyttes likeverdige tilleggssytelser, som uføre- og etterlattepensjoner samt premie- eller innskuddsfritak. Departementet ser at det kan være vanskelig å foreta en fullstendig sammenligning, blant annet fordi innskuddspensjonsloven har bestemmelser i § 7-4 om at pensjonskapital i spareavtale ved død benyttes til barnepensjon, eventuelt også til pensjon til ektefelle, samboer eller registrert partner. Det antas at en praktikabel løsning ved sammenligning vil være å se bort fra dette elementet. Departementet vil peke på at foretaket til en viss grad kan motvirke faren for seleksjon ved å velge løsninger for tilleggsdekninger i samme selskap slik det er skissert i høringsuttalelsene fra Kredittilsynet og Aktuarforeningen.

Videre foreslår departementet at de ansatte skal ha mulighet til å velge pensjonsordning når foretaket oppretter parallelle ordninger, eller når arbeidstaker blir ansatt i foretak som har parallelle ordninger, jf. forslag til innskuddspensjonsloven § 2-11 og forslag til lov om foretakspensjon § 2-10. Departementet tar til etterretning at Kredittilsynet i brev av 5. mars 2001 påpeker at arbeidstaker som av helsemessige grunner antar at de vil få en lavere levealder enn gjennomsnittet vil kunne foretrekke en innskuddsordning. En slik seleksjon vil ifølge Kredittilsynet isolert sett bidra til økt risiko i ytelsesordninger som inngår som del av parallelle ordninger, og at premien i ordningene vil måtte reflektere dette. Departementet har i sin vurdering blant annet vektlagt at hensyn til seleksjonsproblematikk og fare for innlåsing må ses opp mot drøftingen av muligheten for å gi robuste retningslinjer for forholdsmessighet og likebehandling, jf. kapittel 3. Som en konsekvens av problemene med å sikre likebehandling, og siden ordningene ikke vil være direkte sammenlignbare, mener departementet at arbeidstaker bør gis valgadgang når foretak oppretter parallelle ordninger og når arbeidstaker ansettes i et foretak som har parallelle ordninger.

Departementet legger til grunn at valgfriheten begrenses dersom en pensjonsordning, innenfor rammene av lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven, har regler om medlemskap som er til hinder for at arbeidstakeren opptas som medlem. Det kan i denne sammenheng blant annet vises til at regelverket i en ordning med ytelsesbasert pensjon kan ha bestemmelser i medhold av lov om foretakspensjon § 3-9 annet ledd om at arbeidstaker som ved ansettelse har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder ikke skal tas opp som medlem i foretakspensjonsordningen.

Eventuelle incentiver til å skifte mellom parallelle pensjonsordninger over tid på grunnlag av ulik opptjeningsprofil i ordningene og problemstillinger knyttet til seleksjon, tilsier etter departementets oppfatning at arbeidstakers rett til å skifte mellom to parallelle pensjonsordninger i foretaket ikke bør være videre enn det som er nødvendig av hensyn til likebehandling og forholdsmessighet. Departementet foreslår derfor at en pensjonsordnings regelverk skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan

flytte sitt medlemskap fra den ene til den andre pensjonsordningen, jf. forslag til innskuddspensjonsloven § 2-12 og forslag til lov om foretakspensjon § 2-11. En arbeidstaker skal uansett ha rett til å flytte sitt medlemskap ved vesentlig endring i innskudds- eller ytelsesplan eller regelverket for øvrig i en av eller begge pensjonsordningene. I tillegg til kravet om vesentlighet er det også en forutsetning at endringen har betydning for framtidige rettigheter i pensjonsordningen. Departementet legger til grunn at ett vedtak om midlertidig avvik fra innskuddsplanen i medhold av forslag til innskuddspensjonsloven § 5-1 annet ledd annet punktum vedrørende variable innskudd, ikke vil gi grunnlag for rett til flytting av medlemskap. Departementet antar at en slik valgadgang i første rekke vil kunne utløses ved mer grunnleggende endringer i ordningene, for eksempel om ordningene skal være tilknyttet uføre- og etterlatteytelser. Det vises for øvrig til forslag til innskuddspensjonsloven § 2-10 tredje ledd og tilsvarende forslag til lov om foretakspensjon § 2-9 tredje ledd, der intensjonen er at endringen ikke kan foretas i den hensikt å utforme en ordning slik at medlemskap i denne blir vesentlig bedre enn medlemskap i den andre ordningen.

Ved flytting av medlemskap til annen parallell ordning gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende, og det skal utstedes fripolise eller pensjonskapitalbevis avhengig av om arbeidstaker flytter medlemskapet fra en pensjonsordning etter lov om foretakspensjon eller fra en ordning etter innskuddspensjonsloven. Departementet viser til at det ikke er anledning til sammenslåing av midler fra innskuddsbasert og ytelsesbasert pensjonsordning, jf. innskuddspensjonsloven §§ 6-3 og 6-4.

5 Kombinerte ordninger

5.1 Bakgrunn

I innstillingen fra finanskomiteen om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven), jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001), side 12 uttaler et flertall av komiteens medlemmer:

«Flertallet mener videre det er ønskelig å åpne for en vurdering av om innskuddspensjon kan legges på toppen av en ytelsesbasert pensjon. Dette bør gjøres slik at samtlige ansatte som er omfattet av en ytelsesdel også er omfattet av en innskuddsdel. Innskuddet på toppen kan i så fall gi muligheter for årlige forhandlinger om variable innskudd, mens ytelsen i bunn vil kunne utgjøre en slags «grunnsikkerhet» for medlemmene knyttet til et bestemt ytelsesnivå. Flertallet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av å legge innskuddspensjon på toppen av en ytelsesbasert pensjon.»»

5.2 Departementets vurdering

Ved ikrafttreden av nye lover om foretakspensjon og innskuddspensjon er systemet for supplerende pensjonsordninger med skattefavorisering i betydelig grad reformert, og det er åpnet for en rekke valgmuligheter når det gjelder utforming av slike pensjonsordninger. Foretaket må nå ta stilling til om innskuddspensjon, ytelsesbasert foretakspensjon eller engangsbetalt pensjon gir den mest hensiktsmessige løsning, eventuelt om foretaket skal opprette parallelle pensjonsordninger. Videre må det tas stilling til i hvilken type institusjon en eventuell innskuddspensjonsordning skal opprettes i, og om alderspensjonskapitalen skal forvaltes som en del av institusjonens fellesportefølje eller med investeringsvalg. Systemet for supplerende pensjonsordninger er blitt svært omfattende, og det er innført elementer som tidligere var helt fremmede i skattefaviserte ordninger. Departementet antar derfor at det vil ta noe tid før både arbeidstakerne, arbeidsgiverne og de øvrige aktørene i markedet har opparbeidet kunnskap om og oversikt over det nye systemet, og kjennskap til hvordan det virker. Departementet mener det kan ha uheldige konsekvenser å ta inn nye elementer som vil øke omfanget og kompleksiteten i forhold til det som allerede er vedtatt, før en har fått erfaring med hvordan systemet fungerer. Det vises særlig til at en viktig grunn til innføringen av innskuddsbaserte ordninger har vært å etablere et enkelt alternativ for bedrifter som har begrensede ressurser bl.a. til å sette seg inn i lovgivningen for supplerende pensjonsordninger. Det vil være naturlig å se hen til slike forhold i en vurdering av om, og eventuelt når, det bør åpnes for ytterligere utvidelser, for eksempel kombinerte ordninger.

Som omtalt i kapittel 3.2 har Kredittilsynet pekt på at kombinasjoner av innskudds- og ytelsesbaserte ordninger vil kunne virke forskjellig på ulike lønnsnivåer og ved ulik inntredelsesalder. I praksis vil det etter Kredittilsynets

oppfatning ikke være mulig å fastsette krav til pensjonsordningene som i hovedsak sikrer at prinsippet om forholdsmessighet og generelle krav om likebehandling gjennomføres for kombinerte ordninger. Finansdepartementet deler Kredittilsynets vurdering på dette området, jf. omtale i kapittel 3.3.

I kapittel 3.3 trekkes det videre fram ulike utfordringer som vil gjøre seg gjeldende ved kombinerte ordninger. Dersom det blir gitt adgang til å innføre kombinerte ordninger, vil det eksempelvis bli nødvendig å vurdere tiltak som virker til at høytlønte ikke overkompenseres for folketrygdens avtakende kompensasjonsgrad. Dersom det eksempelvis legges opp til at kombinerte ordninger skal bestå av en ytelsesbasert pensjon i bunnen, vil det måtte vurderes å fastsette særskilte grenser for innskudd til innskuddsordning og engangsbetalt ordning i forskrift. Blant annet vil det være naturlig å vurdere innskudd uten knekkpunkt ved seks G.

Kombinerte ordninger vil også reise problemstillinger knyttet til mulig overkompensasjon ved inntektsbortfall ved overgang til alderspensjon. Eventuelle kombinerte ordninger vil ikke kunne gis adgang til like høy ytelsesbasert kompensasjonsgrad som dagens maksimalgrenser på 100 prosent for lønn under seks G og 70 prosent for lønn mellom seks G og tolv G, og i tillegg innskudd på toppen. Ved eventuell innføring av kombinerte ordninger vil det måtte vurderes om det er behov for overgangsregler i de tilfeller der et foretak har ytelsesbasert pensjon med kompensasjonsgrad nær opp til gjeldende tak, og foretaket ønsker å gå over til en kombinert ordning.

Stortinget har lagt som premiss at «samtlige ansatte som er omfattet av en ytelsesdel også er omfattet av en innskuddsdel». Etter departementets oppfatning vil det være naturlig å forutsette at som hovedregel skal samtlige ansatte som omfattes av ordinære medlemskapskriterier, jf. lov om foretakspensjon kapittel 3 og innskuddspensjonsloven kapittel 4, være medlem av begge ordningene. Departementet er foreløpig av den oppfatning at et slikt system med kombinerte ordninger neppe vil ha fullt ut de samme problemer som er omtalt i kapittel 4.2 og 4.3 om parallelle ordninger. Det kan imidlertid opprettes nærmest et uendelig antall kombinasjonsvarianter, og det er vanskelig å få oversikt over hvilke konsekvenser de kan ha. Å stille krav til det innbyrdes forholdet mellom opptjening av pensjonsrettigheter for ulike medlemmer i en kombinert ordning ville uansett være en vesentlig mer kompleks problemstilling enn det å stille slike krav til en enkelt pensjonsordning, jf. omtale i kapittel 3. Departementet mener videre at det er en viss fare for at et krav om at samtlige ansatte i hovedsak omfattes av en slik kombinert ordning, ikke vil være håndterbart på sikt. Det er vanskelig å garantere at man ikke etter hvert kan oppleve at foretak, eksempelvis etter fusjoner, vil kunne ha kombinerte og parallelle ordninger side ved side. I slike tilfeller ville problemstillinger knyttet til sammenligning mellom ordninger, likebehandling av ansatte og hensyn til forholdsmessighet bli enda vanskeligere å behandle enn det som er skissert i kapittel 3 og 4.

I lys av det brede spekter av valgmuligheter der adgangen til å ha parallelle ordninger bidrar til økt kompleksitet, mener departementet at det er en betydelig fare for at en introduksjon av kombinerte ordninger vil innebære en overbelastning av det samlede pensjonssystemet. Departementet viser til Kredittilsynets vurdering om at det kan være grunn til å avvente innføring av ytter-

ligere bestemmelser til de nye pensjonslovene har fått virke en tid. Departementet vil også trekke fram de problemstillinger som er belyst i forhold til å ivareta forholdsmessighet og likebehandling i kombinerte ordninger. Etter en samlet vurdering har departementet kommet til at det neppe er tilrådelig å innføre kombinerte ordninger nå. Først på et senere tidspunkt når en har fått mer erfaring med de nye pensjonsordningene, bør en slik mulighet vurderes.

6 Lukking av pensjonsordning for nye medlemmer

6.1 Bakgrunn

I Ot.prp. nr. 47 (1998-99) Lov om foretakspensjon ble virkningen av ny lovgivning på eksisterende tjenstepensjonsordninger, herunder spørsmålet om lukking behandlet. Blant annet heter det på side 225:

«I samsvar med dette mener departementet i likhet med utvalget at hovedregelen bør være at alle arbeidstakere knyttet til foretakspensjonsordninger skal være undergitt samme lovverk etter at de nye reglene er trådt i kraft. Departementet er dessuten enig i utvalgets vurdering om at en generell lukkeadgang kan medføre ulike kostnadsbelastninger for foretakene og dermed ha uheldige konkurranseeffekter. Også hensynet til at arbeidstakere bør ha like muligheter til å opptjene pensjon tilsier at de i størst mulig grad er undergitt det samme regelverk.»

Finanskomiteens flertall sluttet seg til forslaget om å ikke tillate en generell lukkeadgang. I innstillingen til lov om foretakspensjon, jf. Innst.O. nr. 50 (1999-2000) side 75 og 76 heter det:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, slutter seg til regjeringens forslag om at hovedregelen bør være at alle arbeidstakere knyttet til foretakspensjonsordninger skal være undergitt samme lovverk etter at de nye reglene er trådt i kraft. Flertallet vil peke på at en generell lukkeadgang vil gi en svært dårlig løsning. [...] Flertallet vil også peke på at lukking vil innebære et brudd på forholdsmessighetsprinsippet, og dermed føre til større ulikheter og ulike lovregler for medlemmene.»

Under behandlingen av Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) gikk et flertall i finanskomiteen mot Regjeringens forslag til innskuddspensjonsloven § 14-2 om omdanning av foretakspensjonsordning til innskuddspensjonsordning.

I paragrafens første ledd var det foreslått at et foretak som har pensjonsordning etter lov om foretakspensjon og som i stedet vil opprette innskuddspensjonsordning, skal avvikle foretakspensjonsordningen etter reglene i lov om foretakspensjon kapittel 15. I annet ledd var det foreslått at foretaket likevel kunne videreføre foretakspensjonsordningen for arbeidstakere som var medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning og som da hadde 10 år eller mindre igjen til oppnådd pensjonsalder. I tredje ledd var det foreslått at dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved utstedelse av fripoliser ved opphør av eksisterende ordning ved omdanning, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelig.

Regjeringen hadde også foreslått overgangsregler i § 15-2 vedrørende foretak som har pensjonsordning etter 1968-reglene og i stedet vil opprette innskuddspensjonsordning.

I finanskomiteens innstilling, Innst.O. nr. 2 (2000-2001) side 57 og 58 heter det:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og representanten Steinar Bastesen, registrerer at departementet går imot en generell lukkeadgang, men likevel synes å være noe mindre skeptisk til en begrenset lukkeadgang knyttet til omdanning fra foretakspensjonsordning til innskuddspensjonsordning. Departementet har foreslått lukkeadgang for ansatte over 57 år ved omdanning fra ytelsespensjon- til innskuddspensjonsordning i proposisjonen.

Flertallet vil peke på at dersom foretaket ved omdanning fra foretakspensjonsordning til innskuddspensjonsordning ikke kan videreføre foretakspensjonsordningen for arbeidstakere som har mer enn 10 år igjen til oppnådd pensjonsalder slik departementet foreslår, kan en stor gruppe arbeidstakere risikere å tape pensjon ved omdanning. Flertallet viser til at svært mange høringsinstanser har gitt uttrykk for at det bør være større fleksibilitet i overgangsreglene enn det departementet foreslår. Beregninger gjort av forsikringsnæringen viser at eldre ansatte og spesielt ansatte over 50 år kan komme dårlig ut av en slik omdanning.

Flertallet mener at overgangsreglene ved omdanning bør være mer fleksible enn det departementet legger opp til i sitt forslag. Flertallet merker seg departementets vurdering om at det ikke er entydig hvem som kommer dårligere ut ved en overgang til innskuddspensjon. Hvem og hvor mange som taper på slik overgang kan variere mellom ulike foretak. Flertallet legger til grunn at foretak som vurderer overgang vil kunne fremskaffe en rimelig god oversikt om kostnader ved overgangsperiode og omfanget av medlemmer som taper på overgang. En slik helhetsvurdering bør foretas av foretaket i samråd med styringsgruppen. Loven bør gi tilstrekkelig handlefrihet til at foretakene kan velge hensiktsmessige løsninger som er tilpasset forholdene i de ulike bedriftene.

Flertallet går på denne bakgrunn inn for at loven gir adgang til at man lukker ordningen for nye medlemmer slik at de som i dag er inne i en ytelsesordning kan ha rett til å stå i ordningen frem til pensjonsalder. Flertallet går imot Regjeringens forslag til § 14-2 og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om adgang til at man lukker ordningen for nye medlemmer, slik at de som i dag er inne i en ytelsesordning kan ha rett til å stå i ordningen frem til pensjonsalder.»

Dette medfører at Regjeringens forslag til § 15-2 Overgangsregler utgår.»

6.2 Gjennomført, midlertidig løsning

6.2.1 Departementets forslag til midlertidig løsning

Finansdepartementet foreslo i høringsnotat av 27. oktober 2000 om utkast til supplerende forskriftsbestemmelser til lov om foretakspensjon at dersom foretak som har pensjonsordning etter lov om foretakspensjon i stedet vil opprette pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, kan foretakspensjonsordningen videreføres for arbeidstakere som var medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen av ny innskuddspensjonsordning. Videre ble

det foreslått at arbeidstakere som stod i den ytelsesbaserte ordningen skal kunne velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning.

Det vises videre til at Stortingets ønske om lukkeadgang var knyttet til overgang fra foretakspensjons- til innskuddspensjonsordning, blant annet av hensyn til at arbeidstaker ikke skulle bli tvunget til å gå over til en innskuddsordning og således kunne komme dårligere ut enn om vedkommende hadde fått stå i den ytelsesbaserte ordningen.

6.2.2 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Aktuarforening uttalte:

«Aktuarforeningen har ovenfor argumentert for at dersom man skal unngå seleksjon i forbindelse med risikodekningene ved parallelle ordninger, bør det kreves at risikodekningene er de samme i ordningene, og at de er forsikret i samme institusjon. Dette vil kunne virke unaturlig for en ordning som lukkes. Foreningen stiller spørsmål ved hensiktsmessigheten av at arbeidstakere skal kunne velge mellom ny og gammel ordning i forbindelse med lukking.»

Aktuarforeningen mente videre at det synes naturlig å innføre symmetriske regler for lukking av en innskuddsbasert ordning ved opprettelse av en foretakspensjonsordning, samt å vurdere lukking i forbindelse med overgang mellom ordninger med ytelsesbasert og innskuddsbasert alderspensjon.

FNH, NHO og *NPF* uttrykte at det burde åpnes for en mer generell lukkeadgang.

FNH pekte på at medlemmenes valgfrihet ved lukking vil få tariffmessige konsekvenser, og at disse kan gjelde både tariffen for dem som blir igjen i ytelsesordningen, og eventuelt seleksjonsfradraget for dem som går ut av eksisterende ordning. *FNH* anbefalte at departementet presiserer at institusjonen har adgang til å endre tariffer og ta seleksjonsfradrag også ved lukking av ytelsesordninger som foreslått. Organisasjonen mente også at det for eksempel bør:

«være anledning til å avtale at alle arbeidstakere som har mindre enn 15 år igjen til pensjonsalder skal fortsette i ytelsesordningen og at arbeidstakere yngre enn dette overføres til innskuddsordningen.»

FNH pekte på at tilsvarende bestemmelse som ble foreslått i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) § 14-2 tredje ledd burde innarbeides i forskriften til innskuddspensjonsloven eller forskriften til lov om foretakspensjon.

Akademikerne uttalte:

«Hvis den enkelte bedrift likevel gir rett til overgang til en innskuddspensjonsordning, må den ansatte ha rett til å stå i en lukket ordning (i foretakspensjonsloven) i overgangsperioden for lineær innbetaling av pensjonspremie (10 år).»

6.2.3 Midlertidig løsning fastsatt i forskrift

Etter departementets oppfatning innebærer adgang til lukking av pensjonsordning i seg selv et brudd på prinsippet om forholdsmessighet og likebehandling. Ved utforming av midlertidig bestemmelse, jf. forskrift av 22. desember 2000 om endring av forskrift til lov om foretakspensjon, fant departementet grunn til å legge stor vekt på hensyn til at arbeidstaker ikke skal

kunne tvinges til å bli værende i en lukket pensjonsordning på en urimelig måte. Det ble derfor lagt til grunn at når et foretak viderefører sin ytelsesbaserte foretakspensjon for arbeidstakere som var medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen av ny innskuddspensjonsordning, skal arbeidstakerne som opprinnelig stod i den ytelsesbaserte ordning kunne velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning.

For å kunne unngå virkningen av mulige seleksjonseffekter mot forsikringsselskapet eller pensjonskassen i slike tilfeller supplerte Finansdepartementet etter høringsrunden med en ytterligere forskriftsbestemmelse slik at foretak kan fastsette at den tidligere foretakspensjonsordningen kun skal omfatte arbeidstakere som hadde 15 år eller mindre igjen til oppnådd pensjonsalder ved opprettelsen av ny innskuddspensjonsordning, og at disse ikke har noen valgadgang. Alle øvrige ansatte overføres til innskuddsordningen. Det vises blant annet til forslag fra FNH omtalt over. Departementet antok at de som har 15 år eller mindre igjen til pensjonsalder i hovedsak ikke vil tape på å bli værende i foretakspensjonsordningen.

Departementet supplerte videre slik at ovennevnte bestemmelser om lukking gjelder tilsvarende for foretak som har pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon etter lov om foretakspensjon og som i stedet vil opprette pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon etter samme lov.

6.3 Departementets vurdering

I tråd med merknadene fra flertallet i finanskomiteen i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) har departementet knyttet vurderingen av lukking direkte til omlegging fra ordning etter lov om foretakspensjon med ytelsesbasert alderspensjon til ordning med engangsbetalt alderspensjon eller innskuddspensjonsordning. Departementet viser til at problemstillinger knyttet til likebehandling og hensynet til forholdsmessighet, jf. omtale i kapittel 3 og 4, har relevans i forhold til lukkeproblematikken. Departementet mener at adgang til lukking av pensjonsordning i seg selv innebærer et brudd på prinsippet om forholdsmessighet og likebehandling. Eventuelle bestemmelser om lukking bør etter departementets oppfatning derfor utformes på en slik måte at disse hensyn likevel i størst mulig grad ivaretas. Disse aspekter må veies opp mot de mulige seleksjonseffekter ved en valgadgang for arbeidstakere i den eksisterende ordningen, som enkelte av høringsinstansene har påpekt. Etter en samlet vurdering holder departementet fast ved at arbeidstaker som står i ordning som lukkes, i det generelle tilfellet må ha mulighet til å velge pensjonsordning. Disse arbeidstakere vil ikke ha en løpende valgmulighet, men kun på tidspunktet for lukking. Arbeidstakere som velger å gå over til en ny ordning vil dermed ikke ha noen retrettmulighet senere. Departementet vil også vise til at det er inntatt en supplerende lukkebestemmelse, som omtalt over, slik at foretak kan velge en lukkemetode som medfører begrensede seleksjonseffekter, samtidig som man trolig heller ikke vil erfare vesentlige uheldige innlåsingseffekter. Departementet foreslår videre at den lukkede ordningen ikke skal kunne endres slik at foretakets lukkede og nye pensjonsordning står i et mindre rimelig forhold til hverandre enn på tidspunktet for opprettelsen av den nye ordningen.

I innstillingen til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold argumenterte et flertall av finanskomiteens medlemmer med at dersom det ikke ble åpnet opp for større fleksibilitet i overgangsreglene slik at foretak ved omdanning

fra foretakspensjon til innskuddspensjon kan videreføre foretakspensjonsordningen også for arbeidstakere som har mer enn 10 år igjen til oppnådd pensjonsalder, «kan en stor gruppe arbeidstakere risikere å tape pensjon ved omdanning». Etter departementets vurdering vil neppe tilsvarende hensyn til eldre arbeidstakere gjøre seg gjeldende ved en overgang fra innskuddspensjon eller engangsbetalt pensjon til ytelsesbasert foretakspensjon, og behovet for lukkeadgang i disse tilfellene kan derfor synes mindre. Departementet har videre merket seg at Stortinget ikke har hatt innvendinger mot regler om omdanning av innskuddspensjon, jf. lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 14-1. På denne bakgrunn foreslår departementet at man kun åpner for lukking av ytelsesbasert foretakspensjon når foretak ønsker å opprette ny ordning med innskuddspensjon eller engangsbetalt alderspensjon.

Under behandlingen av Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) gikk finanskomiteens flertall mot Regjeringens forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 14-2 om omdanning av foretakspensjonsordning til innskuddspensjonsordning. Dette innebar at foreslåtte regler som omfattet foretak som har pensjonsordning etter lov om foretakspensjon og som vil omdanne denne til innskuddspensjonsordning ble fjernet. Herunder ble foreslått regel som håndterte tilfellet der pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved utstedelse av fripoliser ved opphør av eksisterende ordning ved omdanning, ikke vedtatt. Departementet legger til grunn at Stortinget ønsket nye bestemmelser om lukking av ytelsesbasert foretakspensjon ved opprettelse av innskuddsordning, og at intensjonen ikke var å stenge for muligheten til å omdanne foretakspensjonsordning i andre situasjoner.

Departementet mener det er behov for en bestemmelse som regulerer overgang fra foretakspensjon til innskuddspensjon i tilfeller der foretak ikke ønsker å lukke foretakspensjonsordningen. Det foreslås å innta en slik bestemmelse i lov om foretakspensjon som fastsetter at foretakspensjonsordningen skal avvikles etter reglene i lov om foretakspensjon kapittel 15. Denne bestemmelsen vil i hovedsak svare til Regjeringens forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 14-2 første ledd i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000).

I lys av høringsinstansenes uttalelser, samt brev fra FNH datert 31. januar 2001 og fra Kredittilsynet datert 20. februar 2001, vil departementet videre foreslå at det i lov om foretakspensjon inntas en bestemmelse om at dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking i medhold av de foreslåtte lovbestemmelser, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelige. Bestemmelsen svarer i hovedsak til Regjeringens forslag til innskuddspensjonsloven § 14-2 tredje ledd i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000). Med hensyn til skattemessige vurderinger vises til kapittel 7.

Departementet antar at problemstillinger knyttet til manglende administrasjonsreserver også kan ha relevans i tilfeller der innskuddspensjonsordninger forvaltes i forsikringsselskaper, og har derfor funnet det hensiktsmessig å foreslå en tilsvarende bestemmelse ved opphør av innskuddspensjonsordning ved omdanning, jf. foreslått § 14-1 nytt fjerde ledd i innskuddspensjonsloven.

7 Premie- og innskuddsfond mv.

7.1 Innledning

Foretak som har pensjonsordning etter lov om foretakspensjon eller innskuddspensjonsloven skal opprette henholdsvis premie- eller innskuddsfond. Tilførsel og bruk av midlene i fondet er utfyllende regulert i hver av lovene. Fondet tilføres midler ved innbetaling fra foretaket i tillegg til at foretakets rett til avkastning/overskudd på pensjonsordningens midler skal overføres til fondet. Den prioriterte og viktigste anvendelsen for midlene i fondet er betaling av årets premier eller innskudd til medlemmene. I hver av lovene er det satt en maksimalgrense for hvor stort fondet kan være. Foretaket har en adgang til å overføre midler fra fondet til foretaket dersom fondet overstiger halvparten av denne maksimalgrensen.

Departementet foreslår innstramminger i skattelovens bestemmelser om inntektsfradrag for tilskudd til premie- og innskuddsfond i pensjonsordninger etter henholdsvis lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven. Som en konsekvens av disse forslagene foreslås det også endringer i lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven for å sikre sammenfallende øvre grenser for premie- og innskuddsfond i skatteloven og de to pensjonslovene. Forslagene er en oppfølging av Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) Skatte- og avgiftsopplegget 2001 - lovendringer og den nedtrappingsplanen for skattefavourisering av premiefond som ble varslet i Ot.prp. nr. 1 (2000-2001). For øvrig kan det også vises til behandlingen av Nasjonalbudsjettet 2001. Flertallet i finanskomiteen, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og representanten Bastesen, sluttet seg til Regjeringens forslag, jf. kapittel 2.10 i Budsjett-innst. S nr. 1 (2000-2001).

Videre fremmes det forslag om at tilskudd til fortsatt pensjonssparing etter innskuddspensjonsloven § 6-5 skal inngå i den fradragsrammen på 40 000 kroner som nå gjelder for innbetalinger til individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven (IPA) og fortsettelsesforsikring etter lov om foretakspensjon § 4-9. Dette forslaget er en oppfølging av Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 1 (2000-2001).

Det kan i visse tilfeller være aktuelt at foretaket dekker kostnader knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og eventuell lukking som omtalt i kapittel 6.3. Departementet foreslår at foretaket gis rett til inntektsfradrag for en slik lovregulert kostnad.

7.2 Premie- og innskuddsfond mv.

Gjeldende rett

Etter skatteloven § 6-46 første ledd bokstav b gis foretak som har opprettet pensjonsordning etter lov om foretakspensjon inntektsfradrag for tilskudd til premiefond. Tilskuddet kan utgjøre inntil 50 prosent av gjennomsnittet av årets premie og foretakets andel av premien i de to foregående år. Fradraget

gis bare så lenge premiefondet ikke overstiger seks ganger nevnte gjennomsnitt. Grensen for hvor stort premiefondet kan bli følger imidlertid av lov om foretakspensjon § 10-4 første ledd. Dersom grensen overstiges skal foretaket tilbakeføre midler fra premiefondet til seg. Foretaket har etter § 10-4 annet ledd anledning til å bestemme at midler som overstiger halvparten av maksimalgrensen skal overføres. Hele det tilbakeførte beløpet skal tas til inntekt i tilbakeføringsåret, jf. skatteloven § 5-30 fjerde ledd.

Når det gjelder tilskudd til innskuddsfond i en pensjonsordning i overensstemmelse med innskuddspensjonsloven, følger det av skatteloven § 6-46 annet ledd bokstav b at det gis inntektsfradrag for inntil 150 prosent av gjennomsnittet av årets innskudd og årets innskudd i de to foregående årene. Fradragretten gjelder bare inntil innskuddsfondet overstiger ti ganger gjennomsnittet av årets innskudd og årets innskudd i de to foregående årene. Dersom beløpsgrensen for innskuddsfondets størrelse etter innskuddspensjonsloven § 9-4 første ledd overstiges, skal foretaket sørge for at overskytende midler overføres til seg. Foretaket kan etter annet ledd i samme paragraf bestemme at midler som overstiger halvparten av maksimalgrensen i første ledd skal overføres. Midler som tilbakeføres skal inntektsføres, jf. skatteloven § 5-30 fjerde ledd.

Departementets vurderinger

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold ble det varslet at Regjeringen ville fremme forslag om en generell innstramming i skattereglene for å dekke provenytab ved innføring av en kollektiv skattefavo- risert innskuddspensjonsordning.

I Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) ble det foreslått en innstramming i adgangen til å få inntektsfradrag for innbetaling til premiefond i en pensjonsordning etter lov om foretakspensjon for å dekke dette provenytabet. Det ble på usikkert grunnlag anslått til om lag 250 millioner kroner påløpt i 2001.

Forslaget innebar at foretaket bare gis fradrag for tilskudd som utgjør inntil 50 prosent av gjennomsnittet av årets premie og premien i de to foregående årene, så lenge premiefondet ikke overstiger inntil seks ganger det nevnte gjennomsnittet. Forslaget omfattet imidlertid også en endring av lov om foretakspensjon med hensyn til hvor stort premiefondet kan være etter denne loven, slik at den øvre grensen for fradragrett til premiefondet etter skatteloven og premiefondets øvre grense etter lov om foretakspensjon i utgangspunktet er sammenfallende.

Det ble også varslet en videre nedtrappingsplan for skattefavo- riseringen av premiefondet over en periode på tre til fire år. I løpet av en slik periode burde den maksimale grensen på fondets størrelse etter skatteloven reduse- res fra seks til to ganger gjennomsnittet av årets premie og premien i de to foregående årene.

Departementet har vurdert om den videre innstrammingen i skatteloven bør skje ved en årlig eller trinnvis lovpålagt nedtrapping eller om den bør fore- tas i én omgang. Etter departementets oppfatning bør innstrammingen skje i én omgang. Det foreslås at den nye maksimale grensen for fradrag for til- skudd til premiefondet skal gjelde fra og med inntektsåret 2004. Det legges særlig vekt på hensynet til å ha et så oversiktlig regelverk som mulig og at de

berørte parter gis tilstrekkelig tid og fleksibilitet til å innrette seg etter forslaget.

Hensynet til de berørte parter gjelder særlig i forhold til de foretak som benytter overgangsbestemmelsene i lov om foretakspensjon § 16-2 ved overgang fra en tidligere privat tjenstepensjonsordning etter skatteloven (TPES) til en foretakspensjonsordning, men også for de institusjonene som forvalter midler i disse pensjonsordningene. I perioden fram til forslaget trer i kraft kan foretakene innenfor den grensen som følger av lov om foretakspensjon § 10-4 omstille seg ved å tilbakeføre midler fra premiefondet. Midler som overføres fra premiefondet til foretaket skal etter skatteloven § 5-30 fjerde ledd tas til inntekt i tilbakeføringsåret.

Etter departementets vurdering bør den øvre grensen for premiefondet i lov om foretakspensjon § 10-4 første ledd være sammenfallende med grensen i skatteloven, og som der har betydning for om det gis fradrag for innbetalinger til premiefondet. Departementet foreslår derfor at den øvre grensen for premiefondet etter lov om foretakspensjon § 10-4 første ledd reduseres tilsvarende, og med virkning fra samme tidspunkt.

Stortinget har lagt til grunn at pensjonsordninger etter innskuddspensjonsloven skal gis den samme skattemessige behandlingen som pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon. Det vises i denne sammenheng til Innst.O. nr. 2 (2000-2001), kapitlene 21.1 og 21.2. Departementet fremmer derfor forslag som fullt ut likestiller den skattemessige behandlingen av innskudds- og premiefond i de to pensjonsordningene. Innskudd- og premiefond har samme funksjon, og det er etter departementets vurderinger ingen hensyn som tilsier at det skal være ulike grenser for inntektsfradrag ved tilskudd til disse fondene. Det var kun lovtekniske grunner til at det bare ble foreslått en innstramming i reglene for premiefond i foretakspensjonsordninger i Ot.prp. nr. 1 (2000-2001). Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) lå allerede til behandling i Stortinget da Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) ble fremmet.

På samme måte som for premiefondet, foreslår departementet at en lar den øvre grensen for innskuddsfondet, jf. innskuddspensjonsloven § 9-4 første ledd, falle sammen med den størrelse som angis på innskuddsfondet i skatteloven. Departementet foreslår derfor at den øvre grensen for innskuddsfondet i innskuddspensjonsloven § 9-4 første ledd reduseres tilsvarende, og med virkning fra samme tidspunkt.

7.3 Kostnader ved utstedelse av fripoliser mv.

Ved opphør av en ytelsesbasert pensjonsordning etter lov om foretakspensjon utstedes det fripoliser til medlemmene av ordningen. For det tilfellet at administrasjonsreserven i pensjonsordningen ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene ved utstedelse av fripolisene, foreslås det at foretaket i visse tilfeller i forbindelse med omdanning kan pålegges å dekke disse kostnadene. Det vises til kapittel 6.3. Etter departementets oppfatning bør foretaket gis rett til inntektsfradrag for disse kostnadene på linje med andre lovregulerte tilskudd og kostnader. På denne bakgrunn fremmes det forslag om en særskilt hjemmel i skatteloven § 6-46 første ledd ny bokstav f.

Det kan i enkelte tilfeller oppstå samme problemstilling i en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven ved utstedelse av pensjonskapitalbevis

som nevnt ovenfor ved utstedelse av fripoliser, jf. kapittel 6.3. Departementet foreslår at det gis hjemmel for fradrag for kostnadene foretaket har ved utstedelse av pensjonskapitalbevis i skatteloven § 6-46 annet ledd bokstav c.

7.4 Fortsatt pensjonssparing

Gjeldende rett

Etter gjeldende rett er det ikke hjemmel i skatteloven § 6-47 bokstav d for inntektsfradrag for fortsatt pensjonssparing etter innskuddspensjonsloven § 6-5.

Departementets vurderinger

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) ble det foreslått at et medlem som trer ut av en innskuddspensjonsordning før oppnådd pensjonsalder på visse vilkår kan få inntektsfradrag for innbetaling til fortsatt pensjonssparing.

Senere ble det så i Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) fremmet et forslag til endring av skatteloven § 6-47 bokstav b, som medførte at hjemmelen for fradrag for fortsatt pensjonssparing ble opphevet. Det ble gjort av lovtekniske grunner i forbindelse med innføring av en samlet fradragsramme for IPA og fortsettelsesforsikring etter lov om foretakspensjon § 4-9. Departementet foreslår nå et nytt annet punktum i skatteloven § 6-46 bokstav b, tilsvarende det som ble tatt ut. Forslaget innebærer at hjemmelen gjeninnføres og at innbetaling til fortsatt pensjonssparing inngår i en samlet ramme på 40 000 kroner sammen med innbetaling til IPA og fortsettelsesforsikring utgått fra en foretakspensjonsordning.

8 Endringer i forsikringsvirksomhetsloven og kredittilsynsloven

8.1 Endring av forsikringsvirksomhetsloven § 7-2

8.1.1 Bakgrunn

Etter forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 kan et forsikringsselskap bare drive forsikringsvirksomhet og virksomhet som henger naturlig sammen med forsikringsvirksomhet.

Forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 første ledd bestemmer at et forsikringsselskap ikke kan eie eller ved stemmegivning representere mer enn 15 prosent av aksjene eller andelene i et selskap som driver virksomhet som ikke kan drives av forsikringsselskap. I Ot.prp. nr. 42 (1986-87) er dette begrunnet med at vesentlige eierinteresser i andre selskaper kan medføre fare for at forsikringsselskapet blir involvert i støtte- eller redningsaksjoner overfor det eide selskap, og at ønsket om å hindre konsentrasjon av eierinteresse og innflytelse også tilsier en begrensning i forsikringsselskapers adgang til å eie selskaper som driver forsikringsfremmed virksomhet.

Europaparlaments- og rådsdirektiv 73/239/EØF (første skadedirektiv) artikkel 8(1) og europaparlaments- og rådsdirektiv 79/267/EØF (første livdirektiv) artikkel 8(1), angir at medlemsstatene skal kreve at forsikringsforetakene som søker om tillatelse til å drive forsikringsvirksomhet skal begrense sin forretningsvirksomhet til forsikringsvirksomhet og virksomhet som følger direkte av dette, og utelukke all annen næringsvirksomhet.

Artikkel 18 nr. 1 i første skadedirektiv er samsvarende med artikkel 21 nr. 1 i første livdirektiv, og lyder:

«1. Medlemsstatene skal ikke fastsette regler for valg av aktiva utover dem som representerer de tekniske avsetningene i artikkel 15.»

Regelen bygger på et skille mellom de aktiva som motsvarer forsikringstekniske avsetninger og såkalte frie aktiva.

Ved en uttalelse fra EF-domstolen i sak mellom den svenske stat og forsikringsselskapet Skandia (sak C-241/97), ble det konkludert med at en svensk lovregel som ikke tillot svenske forsikringsselskaper å eie større andel av aksjene i et selskap enn det som svarer til en stemmeandel på høyst 5 prosent ikke var i samsvar med første skadedirektiv artikkel 18 nr. 1 og første livdirektiv artikkel 21 nr. 1.

EF-domstolen fant videre i september 2000 at det ikke var i strid med direktivenes virksomhetsregler, at nasjonal (fransk) lovgivning tillater at sammenslutninger av gjensidige forsikringsselskaper har adgang til å opprette selskap som driver kommersiell virksomhet som ikke har naturlig sammenheng med forsikringsvirksomhet (C-109/99). Det ble i denne avgjørelsen av EF-domstolen presisert at dette gjelder under forutsetning av at den aktuelle kapitalen som plasseres i den forsikringsfremmede virksomheten ikke må

overstige verdien av forsikringsforetakets frie midler, og at forsikringsforeta-
kets mulige økonomiske ansvar er begrenset til verdien av det aktuelle inn-
skuddet/plasseringen.

Norge har mottatt to grunngitte uttalelser fra EFTAs overvåkingsorgan
(ESA) vedrørende gjennomføring av Norges forpliktelser etter EØS-avtalen
som svarer til europaparlaments- og rådsdirektiv 73/239/EØF om samord-
ning av lover og forskrifter om direkte forsikring med unntak av livsforsikring
(første skadedirektiv) og europaparlaments- og rådsdirektiv 79/267/EØF om
samordning av lover og forskrifter om direkte livsforsikring (første livdirek-
tiv). I en grunngett uttalelse redegjør ESA for sitt syn på den påstått manglende
etterlevelse av EØS-forpliktelsene. Neste trinn - hvis ESA går videre med
saken - er saksanlegg for EFTA-domstolen. I Finansdepartementets brev 22.
mars 2001 til ESA er det blant annet uttalt at en vil fremme forslag til lovend-
ring i løpet av april for å bringe norsk rett i samsvar med EØS-forpliktelsene
på dette punktet.

8.1.2 Forslag til endring av forsikringsvirksomhetsloven § 7-2

Forslaget innebærer at det i § 7-2 (som setter forbud mot at forsikringsselskap
eier mer enn 15 prosent av selskap som driver forsikringsfremmed virksom-
het) inntas en unntaksbestemmelse om at bestemmelsen ikke skal gjelde for-
sikringsselskapets frie midler. De frie midler beløper seg normalt til summen
av selskapets ansvarlige kapital og kortsiktige gjeld, dvs. de eiendeler som
ikke omfattes av de eiendeler som forsikringsselskaper i henhold til loven § 7-
4 med tilhørende forskrift til enhver tid skal ha til dekning av selskapets forsi-
kringsmessige avsetninger. Forslaget innebærer at det ikke vil gjelde noen
begrensninger i et forsikringsselskaps adgang til å investere av sine frie mid-
ler i annen virksomhet, for så vidt gjelder investeringer der risikoen/det
mulige økonomiske ansvar er begrenset til verdien av den aktuelle investerin-
gen (typisk aksjer). Forslaget vil med andre ord ikke åpne for at forsikrings-
selskap går inn som ansvarlig deltaker i et selskap som driver virksomhet som
ikke har naturlig sammenheng med forsikringsvirksomhet. Det foreslåtte nye
annet punktum i forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 første ledd vil ivareta det
formelle skillet mellom forsikringsselskapers såkalte frie og bundne midler
som EØS-reglene, tolket i tråd med de to nevnte avgjørelser av EF-domstolen,
setter.

Etter forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 kan et forsikringsselskap bare
drive forsikringsvirksomhet og virksomhet som naturlig henger sammen med
forsikringsvirksomhet. Bestemmelsen er i samsvar med første liv- og første
skadedirektiv, som angir et likelydende forbud. Den foreslåtte endring av § 7-
2 skal ikke gjøre noen endringer i forbudet mot at forsikringsselskap driver
forsikringsfremmed virksomhet. Hvorvidt et forsikringsselskap kan sies å
«drive» forsikringsfremmed virksomhet må vurderes konkret i det enkelte til-
felle.

Utkast til endring av forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 har vært på kort
høring hos Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Kredittilsynet og
Finansnæringens Hovedorganisasjon.

Justisdepartementet har bemerket at forutsetningen om at den foreslåtte
unntaksbestemmelsen bare skal omfatte investeringer der risikoen/det

mulige økonomiske ansvar er begrenset til verdien av den aktuelle investeringen ikke har kommet til uttrykk i lovforslaget.

Kredittilsynet er enig i forslaget til endring av § 7-2 første ledd. Kredittilsynet har imidlertid gitt uttrykk for at det ville være hensiktsmessig om det i forarbeidene inntas nærmere retningslinjer for hva som må vektlegges i vurderingen av hva som er å «drive» en virksomhet, samt at det i forarbeidene bør presiseres at det av kravet i forsikringsvirksomhetslovens § 7-4 om «forsvarlig kapitalforvaltning» følger en generell begrensning i adgangen til plassering av de frie midlene.

Finansnæringens Hovedorganisasjon «ser positivt på at departementet ønsker å fjerne en uoverensstemmelse» i forholdet mellom norsk regelverk og EØS-regelverket. FNH uttaler imidlertid at organisasjonen ønsker en mer omfattende endring, og viser til at en i Sverige etter den såkalte Skandia-dommen fjernet den tilsvarende svenske bestemmelsen for forsikringsselskaper. FNH viser i sin høringsuttalelse videre til at den foreslåtte endring i forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 er forutsatt ikke å få innvirkning på bestemmelsen i § 7-1 om forbud mot forsikringsfremmed virksomhet. FNH finner «imidlertid grunn til å peke på at det kan ligge mulige konsekvenser av Skandia-dommen også i denne relasjon», men regner med at det vil bli rom for en mer helhetlig vurdering i regi av Banklovkommisjonen. FNH har videre i sin høringsuttalelse pekt på at «det kan gi grunnlag for misforståelse at regelverket benytter ordet selskap i to ulike betydninger».

Utenriksdepartementet har ikke avgitt høringsuttalelse.

Departementet har, blant annet på bakgrunn av merknaden fra Justisdepartementet, funnet det hensiktsmessig å ta inn i den foreslåtte bestemmelsen at det aktuelle unntaket bare skal gjelde for så vidt den økonomiske risiko ved investeringen er begrenset til verdien av den aktuelle investeringen. Departementet har videre, på bakgrunn av merknaden fra Finansnæringens Hovedorganisasjon, endret utkastet til lovtekst slik at det fremgår klart om det er forsikringsselskapet eller det eide selskap det refereres til. Når det gjelder Kredittilsynets og FNHs merknader med ønske om en mer grunnleggende endring av regelverket enn det som er strengt tatt nødvendig for å oppfylle våre forpliktelser etter EØS-avtalen, viser departementet til at Banklovkommisjonen i sin generelle gjennomgang av finanslovgivningen også vil vurdere virksomhetsreglene for forsikringsselskaper, herunder de spørsmål som er reist her.

Departementet har fått opplyst at den svenske lovregelen som begrenset et forsikringsselskaps adgang til å plassere i aksjeselskaper til en eierandel som gir maksimalt 5 prosent av stemmene er opphevet som følge av avgjørelsen i Skandia-saken. Dette innebærer at det i Sverige heller ikke gjelder noen 5 prosents grense for aktiva som svarer til de forsikringsmessige avsetninger. Samtidig er det i Sverige vist til en mer generell, kvalitativ regel for forsikringsvirksomhet, med krav om at virksomheten skal ha tilfredsstillende soliditet, likviditet og kontroll over forsikringsrisiko. I henhold til opplysninger departementet har fått fra Kredittilsynet legges det i Sverige til grunn at kravene til soliditet og likviditet kommer til anvendelse i forhold til både aktiva som svarer til forsikringstekniske avsetninger og såkalte frie aktiva, og at regelen vil kunne gi grunnlag for krav fra den svenske Finansinspektionen om solvens utover de lovbestemte krav.

Krav til kapital vil ha begrenset effekt dersom de aktiva som svarer til kapitalen, de såkalte frie aktiva, ikke undergis en forsvarlig forvaltning. Departementet legger til grunn at den nærmere sammenhengen mellom generelle krav til forsvarlig forvaltning av et forsikringsselskaps aktiva og den begrensede adgang til å stille spesifikke krav til forvaltningen av de såkalte frie aktiva vil bli behandlet av Banklovkommisjonen.

8.2 Endringer vedrørende Norges Banks pensjonskasse

8.2.1 Bakgrunn

I dette kapitlet behandles forslag til endringer i forsikringsvirksomhetsloven og kredittilsynsloven slik at Norges Banks pensjonskasse kan omfattes helt eller delvis av forsikringsvirksomhetsloven og underlegges tilsyn av Kredittilsynet.

Spørsmålet om rammebetingelsene for Norges Banks pensjonskasse ble tatt opp av Riksrevisjonen i Dokument nr. 3:2 (2000-2001) Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker, mv. for 1999. Det vises til side 5-6 i dokumentet. Etter en gjennomgang av rammebetingelsene for pensjonskassen uttaler Riksrevisjonen avslutningsvis på side 6:

«Riksrevisjonen har merket seg at Norges Banks pensjonskasse ikke er omfattet av kredittilsynsloven og at det er uklart om stiftelsesloven kommer til anvendelse. Det synes også å være ulike oppfatninger om hvorvidt forsikringsvirksomhetsloven, jf. pensjonskasseforskriften, gjelder for Norges Banks pensjonskasse. Riksrevisjonen anser det som uheldig at pensjonskassens rammebetingelser ikke er klare, og forutsetter at Finansdepartementet avklarer de spørsmålene som er reist.»

Forslaget til lovendringer som fremmes i dette kapitlet vil åpne for at Norges Banks pensjonskasse underlegges det samme regelverk i og i medhold av forsikringsvirksomhetsloven som private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Forslaget innebærer også at Kredittilsynet skal føre tilsyn med Norges Banks pensjonskasse.

8.2.2 Nærmere om Norges Banks pensjonskasse

Norges Banks pensjonskasse ble opprettet 1. juli 1916 for bankens ansatte. Formålet med pensjonsordningen er å yte pensjoner til medlemmer og etterlatte. Pensjonskassen har i henhold til regnskapet for 2000 2475 medlemmer, hvorav 985 mottar løpende pensjon. Pensjonskassen mottok i 2000 om lag 7,7 mill. kroner i pensjonspremie fra medlemmene. Norges Banks andel av pensjonspremien var 16,2 mill. kroner og ble dekket av midler i pensjonskassens premiefond. Premiefondet utgjorde pr. 31. desember 2000 om lag 414 mill. kroner. Pensjonskassen hadde pr. 31. desember 2000 et pensjonsfond på 1.188 mill. kroner og en egenkapital på 305 mill. kroner.

Pensjonskassen ledes av et styre med tre medlemmer. Styret oppnevnes av Norges Banks hovedstyre som også utpeker styrets leder. Et medlem oppnevnes etter forslag fra arbeidstakerorganisasjonene. Styremedlemmene skal

være fast ansatt i banken. Oppnevningen skjer for tre år med adgang til gjenoppnevning.

Norges Banks pensjonskasse styres av et regelverk som i henhold til Norges Bank har store likhetstrekk med det som gjelder for andre offentlige pensjonskasser. Pensjonsordningen er oppbygd som en bruttoordning og er underlagt samordningslovens bestemmelser, se forskrift 30. august 1958 nr. 4077. Pensjonskassens vedtekter er fastsatt av Norges Banks representantskap. Representantskapet består av femten medlemmer valgt av Stortinget for fire år. Blant medlemmene velger Stortinget leder og nestleder for to år.

I henhold til vedtektene skal styret for pensjonskassen hvert år utarbeide årsregnskap og årsberetning. Norges Banks pensjonskasse har opplyst at regnskapet bygger på actuarielle prinsipper, med blant annet årlig beregning av beløp som er nødvendig for å sikre medlemmenes pensjonsrettigheter. Årsregnskapet undertegnes av styret og fastsettes av Norges Banks representantskap. Norges Banks Revisjon er ansvarlig for revisjon av Norges Banks pensjonskasse, og skriver egen revisjonsberetning for pensjonskassen.

Norges Banks pensjonskasse er i dag underlagt tilsyn fra Representantskapet, som er Norges Banks tilsynsorgan. Pensjonskassens forpliktelser er i henhold til vedtektene garantert av Norges Bank.

8.2.3 Høring

Kredittilsynet har i brev til departementet 28. mai 1999 vurdert Norges Banks pensjonskasses stilling i forhold til forsikringsvirksomhetsloven og kredittilsynsloven.

Kredittilsynet viser til at Norges Banks pensjonskasse etter en endring av vedtektene i 1993 er forsikringsteknisk oppbygget, og dermed i prinsippet vil være omfattet av forskrift av 19. februar 1993 nr. 117 om forsikringsvirksomhetslovens anvendelse på pensjonskasser og pensjonsfond (pensjonskasseforskriften) § 1 første ledd bokstav b. Pensjonskassen forvalter betydelige midler, og alle reelle hensyn tilsier etter Kredittilsynets vurdering at pensjonskassen bør underlegges det samme regelverk som private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser.

Kredittilsynet antar at Norges Banks pensjonskasse i dag verken er underlagt forsikringsvirksomhetslovens eller kredittilsynslovens bestemmelser. Det følger av forsikringsvirksomhetsloven § 13-1 at loven ikke kommer til anvendelse på ordninger som styres av staten. Kredittilsynet antar at denne bestemmelsen er til hinder for at forsikringsvirksomhetsloven gis anvendelse på Norges Banks pensjonskasse. Dette innebærer at pensjonskaseforskriftens bestemmelser vanskelig kan håndheves overfor Norges Banks pensjonskasse. Kredittilsynet foreslår at forsikringsvirksomhetsloven § 13-1 endres slik at Kongen kan gjøre unntak fra bestemmelsen om at loven ikke kommer til anvendelse på ordninger styrt av staten.

Etter kredittilsynsloven § 1 nr. 14 skal Kredittilsynet føre tilsyn med «private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser og pensjonsfond». Norges Banks pensjonskasse faller utenfor denne bestemmelsen. Etter lovens § 1 nr. 15 fører Kredittilsynet i tillegg tilsyn med andre foretak «så langt det bestemmes i eller i medhold av særskilt lov». Det er ikke gitt noen slik bestemmelse som legger Norges Banks pensjonskasse under tilsyn av Kredittilsynet.

Kredittilsynet foreslår at Norges Banks pensjonskasse skal underlegges tilsyn av Kredittilsynet. Det foreslås at en bestemmelse om dette enten gis i kredittilsynsloven § 1 nr. 14 eller i sentralbankloven.

8.2.4 Høringsuttalelser fra Norges Bank og Norges Banks pensjonskasse

Kredittilsynets brev av 28. mai 1999 med forslag om å underlegge Norges Banks pensjonskasse forsikringsvirksomhetslovens og kredittilsynslovens bestemmelser ble ved brev 5. mai 2000 sendt til Norges Bank for merknader. Norges Bank ble også bedt om å innhente merknader fra Norges Banks pensjonskasse.

Norges Bank uttaler i brev til Finansdepartementet 13. september 2000 at de ikke har innsigelser mot at pensjonskassen underlegges tilsyn. Norges Bank uttaler om dette:

«NBP er i dag underlagt tilsyn fra sentralbankens tilsynsorgan, Representantskapet. Regnskapet bygger på aktuarielle prinsipper, med blant annet årlig beregning av beløp som er nødvendig for å sikre medlemmenes pensjonsrettigheter, og regnskapet revideres av Norges Banks Revisjon. Det nevnes også at NBPs forpliktelser er garantert av Norges Bank etter pensjonskassens vedtekter. Norges Bank og NBP mener således at pensjonskassen er under betryggende tilsyn og revisjon.

Vi har likevel ikke innsigelser mot at NBP legges under tilsyn av Kredittilsynet. Vi legger da til grunn at Kredittilsynets tilsyn ikke vil gripe inn i Representantskapets og Norges Banks revisjons tilsynskompetanse og oppgaver. Tilsynshjemmelen bør i tilfelle legges til kredittilsynsloven og ikke sentralbankloven. Vi mener videre at en slik eventuell tilsynshjemmel bør rette seg kun mot tilsynsfunksjonen og ikke i tillegg fastsette at Norges Bank skal ha en pensjonsordning for sine ansatte. Dette siste er et personalpolitisk spørsmål som banken selv bør vurdere innenfor rammen av hva som allerede må anses rettslig forpliktende for banken vis-a-vis NBP og pensjonskassens medlemmer.»

Norges Bank har heller ikke innvendinger mot den foreslåtte endring av forsikringsvirksomhetsloven § 13-1. Det vises til at det kan være naturlig at pensjonskassens stilling i forhold til standardvedtekter og forskrifter «formaliseres gjennom en klar lovhjemmel for forsikringsvirksomhetslovens (og pensjonskasseforskriftens) anvendelse på NBP». Det vises til at den foreslåtte endring av forsikringsvirksomhetsloven § 13-1 i tilfelle må følges opp ved forskrift eller enkeltvedtak.

Norges Banks pensjonskasse viser i brev 25. mai 2000 til at tilsynsfunksjonen for pensjonskassen i dag ivaretas av sentralbankens tilsynsorgan, Representantskapet. Det vises også blant annet til at regnskapet bygger på aktuarielle prinsipper med årlig beregning av beløp som er nødvendig for å sikre medlemmenes pensjonsrettigheter, og at regnskapet revideres av Norges Banks revisjon. Pensjonskassen uttaler :

«Pensjonskassens styre mener at kassen er under betryggende tilsyn og revisjon, og ser av disse grunner ikke særskilt behov for at kassen legges under tilsyn av Kredittilsynet. Skulle man imidlertid tillegge andre hensyn stor vekt, og det av disse hensyn konkluderes med at NBP bør underlegges Kredittilsynets tilsyn, vil styret heller ikke ha innvendinger mot dette.»

8.2.5 Departementets vurdering

Departementet vil innledningsvis vise til at det ikke er grunn til å anta at det er uklarheter i regelverket for Norges Banks pensjonskasse, eller at det er uklarheter mht. dekning av nåværende og framtidige pensjonisters rettigheter. Departementet viser til at reglene for Norges Banks pensjonskasses virksomhet i dag er fastsatt i pensjonskassens vedtekter. Regelverket har store likhetstrekk med det som gjelder for øvrige offentlige pensjonskasser. Vedtektene gir blant annet regler om pensjonskassens styrende organer, om tilskudd til pensjonskassen, forvaltning av pensjonskassens midler, beregning og utbetaling av ytelser og regnskap og revisjon. Tilsynsfunksjonen har vært ivaretatt av Norges Banks representantskap, som i henhold til sentralbankloven § 5 tredje ledd fører tilsyn med at reglene for bankens virksomhet blir fulgt.

Etter en endring av Norges Banks pensjonskasses vedtekter i 1993 skal pensjonskassen ha et grunnfond, pensjonsfond og premiefond. Pensjonsfondet skal utgjøre det beregnede beløp som er nødvendig for å sikre opptjente pensjonsrettigheter. Pensjonskassen vil på denne bakgrunn være forsikrings-teknisk oppbygget, og vil da i prinsippet falle inn under pensjonskasseforskriftens anvendelsesområde. Departementet viser videre til at pensjonskassen forvalter betydelige midler som skal sikre rettigheter for medlemmene for lang tid framover. Departementet ser det slik at det kan være en fordel at sentrale offentligrettslige krav til en pensjonskasses virksomhet, som krav til kapitalforvaltning, avsetninger til forsikringsfond, anvendelse av overskudd mv. også gjøres gjeldende for Norges Banks pensjonskasse.

Departementet slutter seg på denne bakgrunn til Kredittilsynets vurdering av at Norges Banks pensjonskasse bør underlegges det samme regelverk som private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Det vises til at også Norges Bank har sluttet seg til Kredittilsynets vurdering. Heller ikke Norges Banks pensjonskasse har innvendinger mot dette.

Det heter i forsikringsvirksomhetsloven § 13-1 at loven ikke kommer til anvendelse på ordninger som styres av staten. Det er lagt til grunn at dette innebærer at loven ikke kommer til anvendelse på Norges Banks pensjonskasse. For at det ikke skal være tvil om at loven helt eller delvis skal kunne gjelde overfor Norges Banks pensjonskasse, foreslår departementet at det presiseres i forsikringsvirksomhetsloven § 13-1 at Kongen kan fastsette at loven helt eller delvis skal gjelde for Norges Banks pensjonskasse. En slik bestemmelse må følges opp ved enkeltvedtak overfor Norges Banks pensjonskasse. Gjennom en slik bestemmelse vil også pensjonskasseforskriften og andre aktuelle forskrifter kunne gis hel eller delvis anvendelse for Norges Banks pensjonskasse. For eksempel vil vedtekter mv. kunne tilpasses pensjonskassens særlige likhetstrekk med offentlige pensjonskasser.

Departementet viser videre til at Norges Bank slutter seg til Kredittilsynets vurdering om at Norges Banks pensjonskasse, i likhet med private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser, bør underlegges tilsyn av Kredittilsynet. Norges Banks pensjonskasse har uttalt at de ikke har innvendinger mot dette. Departementet legger til grunn at slikt tilsyn bør være en naturlig følge av at forsikringsvirksomhetsloven med tilhørende forskrifter gis anvendelse for pensjonskassen. Kredittilsynet skal etter kredittilsynsloven se til at institusjonene under tilsyn virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov, samt med den hen-

sikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter.

Departementet anser det mest hensiktsmessig at en bestemmelse om at Norges Banks pensjonskasse underlegges tilsyn gis i kredittilsynsloven og ikke sentralbankloven. Dette er også i samsvar med Norges Banks høringsuttalelse. Departementet foreslår etter dette at kredittilsynsloven § 1 nr. 14 endres slik at tilsyn skal føres med private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser og pensjonsfond, samt Norges Banks pensjonskasse.

9 Enkelte mindre justeringer og opprettinger

9.1 Innskuddspensjonsloven § 7-3

Et flertall i finanskomiteen pekte på hensyn til livsforsikringsselskapenes konkurransesituasjon i markedet for innskuddspensjon, og fremmet i innstillingen til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, Innst.O. nr. 2 (2000-2001), side 40 følgende endringer:

«Lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 7-3 første ledd første punktum skal lyde:

I regelverket kan det fastsettes at alderspensjonen i utbetalingsperioden er garantert av institusjonen i form av en pensjonsforsikring. Første punktum i proposisjonen § 7-3 første ledd blir annet punktum.

§ 7-3 nytt sjette ledd skal lyde:

(6) Det kan fastsettes i ordningens regelverk at alderspensjon er garantert av institusjonen.»

Departementet foreslår en justering av § 7-3 første ledd annet punktum slik at det klart framgår at medlemmet står fritt til å velge om pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden skal forvaltes i spareavtale, jf. § 7-3 første ledd bokstav a, eller konverteres til pensjonsforsikring, jf. § 7-3 første ledd bokstav b, dersom det ikke er fastsatt i regelverket i henhold til § 7-3 første ledd første punktum at sistnevnte forvaltningsalternativ skal benyttes.

Departementet mener også at § 7-3 sjette ledd i praksis er overflødig sett i lys av formuleringen i § 7-3 første ledd første punktum. Departementet foreslår på denne bakgrunn at leddet fjernes.

9.2 Skatteloven § 6-46

Under Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) ble det vedtatt endringer i lov om innskuddspensjon på flere områder uten at de nødvendige endringene også ble gjennomført i skatteloven. Det førte til at henvisningene i skatteloven § 6-46 annet ledd bokstav c ikke lenger er korrekte. Feilen foreslås rettet.

10 Økonomiske og administrative konsekvenser

De økonomiske og administrative konsekvensene av foreslåtte endringer i lov om foretakspensjon og i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold anses hovedsakelig å være knyttet til bestemmelsene om at et foretak kan opprette parallelle pensjonsordninger, samt til endringer i bestemmelsene om innskudds- og premiefond.

Parallele ordninger innebærer at foretaket må fastsette og vedlikeholde to regelverk, og til enhver tid forholde seg til to sett av lov- og forskriftsbestemmelser. De må videre vurdere de to settene av regelverk opp mot hverandre, jf. den foreslåtte bestemmelsen i lov om foretakspensjon i § 2-9 annet ledd. Bestemmelsen innebærer at foretakene må ha kontroll over den relative kvaliteten ordningene i mellom, slik at kvalitetsforskjellen ikke blir urimelig stor. Parallele ordninger vil derfor innebære mer administrasjon for foretaket enn om foretaket opprettet én ordning. Det vil imidlertid være frivillig for foretak å opprette parallelle ordninger. For foretak som oppretter parallelle ordninger må det derfor antas at fordelene med en slik løsning vurderes å oppveie ulemene.

Arbeidstakere i foretak med parallelle ordninger vil måtte velge hvilken av ordningene de ønsker å være medlem av. Dette vil gi de ansatte en mulighet til å velge den ordningen som best fyller egne behov. Oversikt over konsekvensene av valget vil i denne sammenheng være en fordel, selv om det er et krav at pensjonsordningenes kvalitet skal stå i et rimelig forhold til hverandre, og at dette i noen grad må antas å bidra til å begrense utslagene av eventuelle «feilvalg».

For forsikringsselskapene vil foretakenes adgang til å opprette parallelle ordninger ha betydning for risikoen blant de forsikrede. Kredittilsynet skriver i brev av 5. mars 2001 til Finansdepartementet at de praktiske og økonomiske konsekvenser av å innføre parallelle ordninger i svært liten grad har blitt omtalt i de høringsuttalelser til innskuddspensjonsloven som tok opp spørsmålet om parallelle ordninger. Kredittilsynet skriver blant annet at det er grunn til å anta at arbeidstakere som av helsemessige grunner antar at de vil få en lavere levealder enn gjennomsnittet, vil foretrekke en innskuddsordning. En slik seleksjon vil isolert sett bidra til økt risiko i ytelsesordninger som inngår som en del av en parallell ordning, og at premien i slike ordninger vil måtte reflektere dette. Forsikringsselskapene vil dekke eventuelle økte kostnader ved økte premier. Kredittilsynet antar at de samlede merkostnader ved å etablere slike parallelle pensjonsordninger vil kunne bli svært høye, og at utbredelsen derfor vil bli meget begrenset.

Uavhengig av hvor stor utbredelse parallelle pensjonsordninger vil få, vil adgangen til å opprette slike ordninger innebære at reglene i lover og forskrifter blir mer komplekse. For myndighetene som utvikler og vedlikeholder reglene, i hovedsak Finansdepartementet og Kredittilsynet, vil dette kunne medføre noe økt ressursbruk. Dersom ordningene skulle få noe omfang, vil dette også gjelde for Kredittilsynet i egenskap av tilsynsmyndighet. Kredittilsynets utgifter utlignes imidlertid på tilsynsenhetene.

Hvis adgangen til å ha parallelle ordninger fører til økt utbredelse av skattefaviserte tjenstepensjonsordninger, vil det gi økt provenytnap for staten. Det er imidlertid ikke holdepunkter for å si om omfanget vil øke av noen betydning på bakgrunn av en slik adgang.

Departementet legger til grunn at størrelsen på foretakenes gjennomsnittlige premiefond vil bli lavere når den maksimale grensen for premiefondet reduseres. Foretakets økte anledning til å tilbakeføre midler virker tilsvarende. Den økonomiske virkningen for foretakene av dette forslaget er ikke entydig. På den ene siden reduserer forslaget størrelsen på den kapital foretaket har bundet i øremerkede fond, noe som gir bedre muligheter til å utnytte samlet kapital effektivt. På den annen side er det skattemessig gunstig å ha midler i premiefondet, og en lavere maksimalgrense reduserer isolerte sett denne fordelene.

For institusjoner som tilbyr ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg, kan reduserte premiefond for en bestemt sammensetning av porteføljen, bidra til økt risiko, ettersom institusjonen i slike ordninger har et sekundært ansvar for medlemmenes opptjente pensjon.

I Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) ble det foreslått å redusere den maksimale grensen på premiefond fra 10 til 6 ganger gjennomsnittet av årets premie og premien i de to foregående år. Samtidig ble det foreslått en reduksjon av fradragsrammen for fortsettelsesforsikring etter lov om foretakspensjon. På usikkert grunnlag er disse regelendringene anslått å gi en provenyøkning på om lag 250 mill. kroner i 2001.

Det er svært usikkert hva provenyøkningen av å følge opp flertallet i finanskomiteens forutsetning om en ytterligere reduksjon i maksimalstørrelsen på premiefondet blir. Dette skyldes for det første at det er en stund til innstramningen er foreslått å tre i kraft og at det derfor er usikkerhet knyttet til både antall premiefond og deres størrelse når endringen trer i kraft. Flere av disse premiefondene er blitt gradvis bygget ned de siste årene til et nivå som er langt lavere enn maksimalgrensen, og enkelte fond ville trolig bli bygd ytterligere ned uavhengig av endringer i skattereglene. For det andre er det usikkert hvor mye av reduksjonen av premiefond som faktisk blir tilbakeført til foretakene og beskattet. Det skyldes delvis at det er innført en ti års overgangsordning i forbindelse med omlegging til prinsipp om lineær opptjening, der foretakene er gitt anledning til å overføre midler fra premiefondet til premiereserven, jf. § 16-2. I tillegg vil fondene kunne benyttes til å finansiere eventuelle forbedringer av pensjonsordningene. Dette medfører at størrelsen på tilbakeføringen av midler fra premiefond til foretakene sannsynligvis vil være noe lavere enn reduksjonen i premiefondene, slik at provenyet blir lavere enn det ville vært uten denne overgangsordningen. For det tredje vil ikke alle foretakene være i skatteposisjon når midlene tilbakeføres, og i så fall vil ikke tilbakeføringen påvirke faktisk skatteinnbetaling. På svært usikkert grunnlag kan økt skatteinngang som følge av innstramningen i premiefondet anslås til i størrelsesorden 1-1,5 mrd. kroner. Det er usikkert hvordan denne skatteinngangen vil fordeles over inntektsårene 2001-2004.

Som påpekt i bl.a. Ot.prp. nr. 1 (2000-2001) vil nedtrappingsplanen neppe innebære noen netto samlet skatteskjerpelse. Det skyldes at den isolerte innstramningen som følge av nedtrappingsplanen for innskudds- og premiefond,

trolig bare delvis vil dekke provenytapet som følge av at det er åpnet for skattefavorede innskuddspensjonsordninger.

Utviklingen i antall medlemmer i innskuddsbaserte ordninger er usikker, men antallet vil øke over tid. I NOU 1999: 32 er provenytapet beregnet til 65 mill. kroner pr. 10 000 arbeidstakere pr. år i forhold til en situasjon der innskuddet i stedet ble utbetalt - og beskattet - som lønnsinntekt.

Departementet legger til grunn at forslaget om at Norges Banks pensjonskasse helt eller delvis kan omfattes av forsikringsvirksomhetsloven og skal underlegges tilsyn av Kredittilsynet, ikke vil ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning. Tilsvarende gjelder forslaget om endring av forsikringsvirksomhetsloven § 7-2.

11 Merknader til de enkelte bestemmelser

11.1 Merknader til endringer i innskuddspensjonsloven

Til § 2-10

I *første ledd* fastsettes det at et foretak kan ha parallelle pensjonsordninger. Foretaket kan i tillegg til en ordning med alderspensjon etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold også opprette en alderspensjonsordning etter lov om foretakspensjon, dvs. en ordning med ytelsesbasert alderspensjon eller en ordning med engangsbetalt alderspensjon.

I *annet ledd* angis enkelte krav som skal gjelde dersom foretaket har parallelle ordninger. I annet ledd bokstav a er det gitt en bestemmelse om at dersom foretak har parallelle pensjonsordninger, skal hver enkelt arbeidstaker bare være medlem i en av ordningene. Under bokstav b er det gitt en bestemmelse om at begge pensjonsordningene skal ha samme aldersgrenser. Under bokstav c framgår det at regelverket for de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre. Det er videre presisert at utformingen av regelverket skal være slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere skal unngås. Hensikten er blant annet å søke å unngå at medlemskap i en av ordningene er vesentlig bedre enn medlemskap i den andre. Sett i lys av drøftelsene i kapittel 3 kan det være vanskelig å sette opp generelle, objektive og robuste kriterier for en nødvendig sammenligning, jf. også omtale i kapittel 4.3. Bestemmelsen skal imidlertid virke til å forhindre at en av ordningene med hensikt er utformet for å gi gunstigere eller dårligere betingelser enn den andre. I annet ledd bokstav d angis at medlemmer av to parallelle ordninger skal ha rettigheter i forhold til uføre- og etterlatteytelser som er utformet på samme måte. Departementet antar at det i denne sammenligningen ikke lar seg gjøre å ta rimelig hensyn til de rettigheter som følger av innskuddspensjonsloven § 7-4 om at pensjonskapital i spareavtale ved død skal benyttes til barnpensjon, eventuelt også til pensjon til ektefelle, samboer eller registrert partner, jf. også omtale i kapittel 4.3. Generelt vises til at formålet med bestemmelsene i bokstavene b, c og d er å bidra til at pensjonsordningenes kvalitet skal stå i rimelig forhold til hverandre.

Bestemmelsene i annet ledd gjelder i medhold av *tredje ledd* tilsvarende ved endring av regelverket for en av eller begge pensjonsordninger. Et foretak som har parallelle ordninger vil ikke være forhindre fra å foreta endringer i regelverket til en av eller begge ordningene, men ordningenes regelverk må til enhver tid ses i sammenheng.

Til § 2-11

Arbeidstaker skal i medhold av *første ledd* kunne velge hvilken pensjonsordning vedkommende vil være medlem av når foretaket oppretter parallelle pensjonsordninger. For eventuell valgadgang på senere tidspunkt vises til § 2-12. Det skal fastsettes i pensjonsordningenes regelverk hvilken ordning arbeids-

takere som ikke foretar noe valg, skal være medlem av. Det vises til at det er gitt bestemmelser om informasjon til arbeidstakerne i lovens § 2-7.

I medhold av *annet ledd* har arbeidstaker som blir ansatt i foretaket tilsvarende rett til å velge pensjonsordning. I regelverket skal det også være fastsatt hvilken ordning nyansatt arbeidstaker som ikke foretar noe valg, skal være medlem av.

Dersom reglene om medlemskap for en pensjonsordning er til hinder for at en arbeidstaker opptas som medlem, begrenses valgretten til arbeidstakeren i henhold til *tredje ledd*. Departementet vil blant annet peke på at det i medhold av lov om foretakspensjon § 3-9 annet ledd kan være bestemt at arbeidstakere som ved ansettelse hadde mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder ikke skal tas opp som medlemmer i en pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon.

Til § 2-12

I *første ledd* er det gitt en bestemmelse om at pensjonsordningenes regelverk skal angi i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan skifte pensjonsordning når et foretak har parallelle pensjonsordninger. Ifølge *annet ledd* skal imidlertid en arbeidstaker uansett ha rett til å skifte pensjonsordning dersom det blir foretatt vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av øvrige deler av regelverket i en av eller begge pensjonsordningene. Det er i tillegg et vilkår at endringen som foretas er av betydning for framtidige rettigheter i ordningen, jf. også omtale i kapittel 4.3. I *tredje ledd* presiseres at ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende. Blant annet skal det utstedes fripolise eller pensjonskapitalbevis avhengig av om arbeidstaker flytter medlemskapet fra en pensjonsordning etter lov om foretakspensjon eller fra en ordning etter innskuddspensjonsloven. Dersom foretaket har parallelle ordninger, skal sammenhengende medlemskap i foretakets parallelle ordninger forut for opphør av medlemskap i siste ordning legges til grunn i forhold til grensen på 12 måneder angitt i § 6-1 annet ledd.

Til § 5-1

I *annet ledd nytt annet punktum* slås fast at innskuddene i et bestemt år kan settes inntil 25 prosent større eller mindre enn det som er fastsatt i innskuddsplanen, dersom det er fastsatt nærmere bestemmelser om dette i innskuddsplanen. Avviket på inntil 25 prosent gjelder i forhold til det beløp som følger av innskuddsplanen. Vedtak om at innskuddene skal avvike fra det som er fastsatt i innskuddsplanen skal gjelde likt for alle arbeidstakere. Det kan ikke fattes vedtak om at innskudd ett enkelt år skal overstige innskuddsgrensene gitt i medhold av § 5-4.

Til § 7-3

I *første ledd annet punktum* presiseres det at dersom ikke regelverket fastsetter at pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden skal konverteres til pensjonsforsikring med dødelighetsarv, står medlemmet ved nådd pensjonsalder fritt til å velge om pensjonskapitalbeviset skal forbli i en spareavtale eller konverteres til pensjonsforsikring med dødelighetsarv. Endringen medfører en klarere formulering, men endrer ikke bestemmelsens innhold.

Sjette ledd vil i praksis være overflødig sett i lys av første ledd første setning. Leddet foreslås derfor opphevet.

Til § 8-4

Det foreslås at henvisningen i *tredje ledd annet punktum* endres til § 3-4. Ved en inkurie er det i bestemmelsen vist til § 3-5.

Til § 9-3

Det foreslås inntatt i § 9-3 *første ledd ny bokstav d* at midler i innskuddsfondet også kan benyttes til å dekke kostnad i medhold av § 14-1 fjerde ledd. Det foreslås også en henvisning i *annet ledd* til første ledd bokstav d slik at foretaket ikke kan bruke midler i innskuddsfondet til dette formål, med mindre innskuddsfondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre dekning for innskudd i henhold til innskuddsplanen for innværende og neste år. Det vises for øvrig til Ot.prp. nr. 42 (2000-2001) Om endring i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov om foretakspensjon vedrørende forslag om at § 9-3 bokstav b skal utgå. Dersom dette tidligere fremsatte forslaget blir vedtatt, må henvisningen til bokstav d i lovforslaget her endres til bokstav c.

Til § 9-4

Grensen for pliktig tilbakeføring fra innskuddsfondet til foretaket i *første ledd* endres fra å gjelde beløp overskytende ti ganger gjennomsnittet av årets innskudd etter innskuddsplanen og tilsvarende innskudd for de to foregående år, til å gjelde beløp overskytende seks ganger dette gjennomsnittet, jf. omtale i kapittel 7.

Forslaget om videre nedtrapping av grensen i § 9-4 første ledd for pliktig tilbakeføring fra innskuddsfondet til foretaket framgår av kapittel IV. Forslaget innebærer at grensen endres fra å gjelde beløp overskytende seks ganger gjennomsnittet av årets innskudd etter innskuddsplanen og tilsvarende innskudd for de to foregående år, til å gjelde beløp overskytende to ganger dette gjennomsnittet. Det vises til nærmere omtale i kapittel 7.

Til § 11-1

Reglene i lovens kapittel 11 bygger på at det sammenslåtte foretaket skal opprette kun én ny pensjonsordning. I *nytt annet ledd* foreslås det presisert at bestemmelsene i kapitlet ikke er til hinder for at et sammenslått foretak kan ha parallelle pensjonsordninger. Bestemmelsene i §§ 2-10 til og med 2-12 vil gjelde for slike parallelle pensjonsordninger.

Til § 12-1

Det foreslås at henvisningen i *annet ledd første punktum* endres til § 3-5. Ved en inkurie er det i bestemmelsen vist til § 3-4.

Til § 13-3

Det foreslås at henvisningen i *første ledd første punktum* endres til § 3-5. Ved en inkurie er det i bestemmelsen vist til § 3-4.

Til § 14-1

Fjerde ledd regulerer det tilfelle der pensjonsordningens eventuelle administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av pensjonskapitalbevis ved opphør av eksisterende innskuddspensjonsordning ved omdanning til annen ordning etter lov om foretakspensjon. De resterende kostnadene skal da først dekkes av midler i innskuddsfondet. Dersom heller ikke innskuddsfondets midler er tilstrekkelige, skal foretaket selv dekke de resterende kostnadene.

11.2 Merknader til endringer i lov om foretakspensjon

Til § 2-9

I *første ledd* fastsettes det at et foretak kan ha parallelle pensjonsordninger. Foretaket kan i tillegg til en ordning med alderspensjon etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold også ha en alderspensjonsordning etter lov om foretakspensjon, dvs. en ordning med ytelsesbasert alderspensjon eller en ordning med engangsbetalt alderspensjon. Foretaket kan alternativt ha to pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon dersom den ene har ytelsesbasert og den andre engangsbetalt alderspensjon.

I *annet ledd* angis enkelte krav som skal gjelde dersom foretaket har parallelle pensjonsordninger. I annet ledd bokstav a er det gitt en bestemmelse om at dersom foretak har parallelle pensjonsordninger, skal hver enkelt arbeidstaker bare være medlem i en av ordningene. Under bokstav b er det gitt en bestemmelse om at begge pensjonsordningene skal ha samme aldersgrenser. Under bokstav c framgår det at regelverket for de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre. Det er videre presisert at utformingen av regelverket skal være slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere skal unngås. Hensikten er blant annet å søke å unngå at medlemskap i en av ordningene er vesentlig bedre enn medlemskap i den andre. Sett i lys av drøftelsene i kapittel 3 kan det være vanskelig å sette opp generelle, objektive og robuste kriterier for en nødvendig sammenligning, jf. også omtale i kapittel 4.3. Bestemmelsen skal imidlertid virke til å forhindre at en av ordningene med hensikt er utformet for å gi gunstigere eller dårligere betingelser enn den andre. I annet ledd bokstav d angis at medlemmer av to parallelle ordninger skal ha rettigheter i forhold til uføre- og etterlatteytelser som er utformet på samme måte. Departementet antar at det i denne sammenligningen ikke lar seg gjøre å ta rimelig hensyn til de rettigheter som følger av innskuddspensjonsloven § 7-4 om at pensjonskapital i spareavtale ved død benyttes til barnepensjon, eventuelt også til pensjon til ektefelle, samboer eller registrert partner, jf. også omtale i kapittel 4.3. Formålet med bestemmelsene i bokstavene b, c og d er å bidra til at pensjonsordningenes kvalitet skal stå i rimelig forhold til hverandre.

Bestemmelsene i annet ledd gjelder i medhold av *tredje ledd* tilsvarende ved endring av regelverket for en av eller begge pensjonsordninger. Et foretak som har parallelle ordninger vil således ikke være forhindret fra å foreta endringer i regelverket til en av eller begge ordningene, men ordningenes regelverk må til enhver tid ses i sammenheng.

Til § 2-10

Arbeidstaker skal i medhold av *første ledd* kunne velge hvilken alderspensjonsordning vedkommende vil være medlem av når foretaket oppretter parallelle pensjonsordninger. For eventuell valgadgang på senere tidspunkt vises til § 2-11. Det skal fastsettes i pensjonsordningenes regelverk hvilken ordning arbeidstakere som ikke foretar noe valg, skal være medlem av. Det vises til at det er gitt bestemmelser om informasjon til arbeidstakerne i loven § 2-8.

I medhold av *annet ledd* har arbeidstaker som blir ansatt i foretaket tilsvarende rett til å velge pensjonsordning. I regelverket skal det også være fastsatt hvilken ordning nyansatt arbeidstaker som ikke foretar noe valg, skal være medlem av.

Dersom reglene om medlemskap for en pensjonsordning er til hinder for at en arbeidstaker opptas som medlem, begrenses valgretten til arbeidstakeren i henhold til *tredje ledd*. Departementet vil blant annet peke på at det i medhold av lov om foretakspensjon § 3-9 annet ledd kan være bestemt at arbeidstakere som ved ansettelse hadde mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder ikke skal tas opp som medlemmer i en pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon.

Til § 2-11

I *første ledd* er det gitt en bestemmelse om at pensjonsordningenes regelverk skal angi i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan skifte pensjonsordning når et foretak har parallelle pensjonsordninger. Ifølge *annet ledd* skal imidlertid en arbeidstaker uansett ha rett til å skifte pensjonsordning dersom det blir foretatt vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av øvrige deler av regelverket i en av eller begge pensjonsordningene. Det er i tillegg et vilkår at endringen er av betydning for framtidige rettigheter i ordningen, jf. også allmenmerknader i kapittel 4.3. I *tredje ledd* presiseres at ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende. Blant annet skal det utstedes fripolise eller pensjonskapitalbevis avhengig av om arbeidstaker flytter medlemskapet fra en pensjonsordning etter lov om foretakspensjon eller fra en ordning etter innskuddspensjonsloven. Dersom foretaket har parallelle ordninger, skal sammenhengende medlemskap i foretakets parallelle ordninger forut for opphør av medlemskap i siste ordning legges til grunn i forhold til grensen på 12 måneder angitt i § 4-6 annet ledd.

Til § 10-3

Det foreslås inntatt i § 10-3 *første ledd ny bokstav f* at midler i premiefondet også kan benyttes til å dekke kostnad i medhold av §§ 15-5 syvende ledd og 15-6 fjerde ledd. Det foreslås også en henvisning i *annet ledd* til første ledd bokstav f slik at foretaket ikke kan bruke midler i premiefondet til dette formål, med

mindre premiefondet fortsatt er tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir betalt.

Til § 10-4

Forslaget framgår av lovforslaget kapittel IV og innebærer at grensen for pliktig tilbakeføring fra premiefondet til foretaket endres fra å gjelde beløp overskytende seks ganger gjennomsnittet av årets premie og premiene for de to foregående år for den eller de pensjonsordninger foretaket har, til å gjelde beløp overskytende to ganger dette gjennomsnittet, jf. omtale i kapittel 7.

Til § 13-1

Reglene i lovens kapittel 13 bygger på at det sammenslåtte foretaket skal opprette kun én ny pensjonsordning. I *nytt annet ledd* foreslås det presisert at bestemmelsene i kapitlet ikke er til hinder for at et sammenslått foretak kan ha parallelle pensjonsordninger. Bestemmelsene i § 2-9 til og med § 2-11 vil gjelde for slike parallelle pensjonsordninger.

Til § 15-5

Det foreslås *ny tittel* for å markere at bestemmelsene omfatter omdanning i tilfelle foretaket går fra en ytelsesbasert foretakspensjonsordning og til en engangsbetalt foretakspensjon, eller motsatt. Bestemmelsene omfatter også lukking av ytelsesbasert foretakspensjonsordning ved opprettelse av ny ordning med engangsbetalt alderspensjon.

I *femte ledd* åpnes det for at foretaket lukker en ytelsesbasert alderspensjonsordning ved opprettelse av ny pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon. Arbeidstaker som står i den opprinnelige ytelsesordningen skal kunne velge å bli værende eller å gå over i ny engangsbetalt alderspensjonsordning. Valgadgangen er kun gjeldende på tidspunktet for opprettelse av ny pensjonsordning. Det stilles videre krav om at den lukkede pensjonsordningen ikke kan endres slik at forholdet mellom pensjonsordningene framstår som mindre rimelig enn på tidspunktet for opprettelse av ny ordning.

I *sjette ledd* er det gitt en særskilt bestemmelse om at foretak som oppretter ny pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon, kan fastsette at arbeidstakere som er medlem av den opprinnelige ytelsesbaserte alderspensjonsordningen ved opprettelse av ny ordning, og som da har 15 år eller mindre igjen til pensjonsalder, skal bli stående i den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen, mens alle andre arbeidstakere overføres til den nye engangsbetalte foretakspensjonsordningen. Bestemmelsen gir et alternativ til femte ledd der både seleksjonsproblematikk og faren for innlåsing av arbeidstakere antas å være begrenset. Det stilles krav om at den lukkede pensjonsordningen ikke kan endres slik at forholdet mellom pensjonsordningene framstår som mindre rimelig enn på tidspunktet for opprettelse av ny ordning.

Sjuende ledd regulerer det tilfelle at pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking av eksisterende foretakspensjonsordning etter § 15-5. De resterende kostnadene skal da først dekkes av midler i premiefondet. Dersom heller ikke premiefondets midler er tilstrekkelige, skal fore-

taket selv dekke de resterende kostnadene. Bestemmelsen svarer i stor grad til foreslått § 14-2 tredje ledd i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000), og tas inn etter at flere høringsinstanser har uttrykt at det her er behov for en slik løsning som skissert i Regjeringens forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

Til § 15-6

Første ledd regulerer tilfellet der et foretak ønsker å omdanne en pensjonsordning etter lov om foretakspensjon til en innskuddspensjonsordning. Bestemmelsen svarer i stor grad til foreslått § 14-2 første ledd i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000), og kommer til anvendelse i de tilfeller der foretaket har en ytelsesbasert foretakspensjon som ikke lukkes eller en engangsbetalt foretakspensjon når innskuddspensjonsordning opprettes.

I *annet ledd* åpnes for at foretaket lukker en ytelsesbasert alderspensjonsordning ved opprettelse av ny innskuddspensjonsordning. Arbeidstaker som står i den opprinnelige ytelsesordningen, skal kunne velge å bli værende eller å gå over i ny innskuddspensjonsordning. Valgadgangen er kun gjeldende på tidspunktet for opprettelse av ny pensjonsordning. Det stilles videre krav om at den lukkede pensjonsordningen ikke kan endres slik at forholdet mellom pensjonsordningene framstår som mindre rimelig enn på tidspunktet for opprettelse av ny ordning. Bestemmelsen svarer i hovedsak til § 15-5 femte ledd.

I *tredje ledd* er det gitt en særskilt bestemmelse om at foretak som oppretter ny innskuddspensjonsordning med alderspensjon, kan fastsette at arbeidstakere som var medlem av den opprinnelige ytelsesbaserte alderspensjonsordningen ved opprettelse av ny ordning, og som da hadde 15 år eller mindre igjen til pensjonsalder, skal bli stående i den ytelsesbaserte foretakspensjonsordningen, mens alle andre arbeidstakere overføres til den nye innskuddspensjonsordningen. Bestemmelsen svarer til § 15-5 sjette ledd og gir et alternativ til annet ledd der både seleksjonsproblematikk og faren for innlåsing av arbeidstakere antas å være begrenset. Det stilles krav om at den lukkede pensjonsordningen ikke kan endres slik at forholdet mellom pensjonsordningene framstår som mindre rimelig enn på tidspunktet for opprettelse av ny ordning.

Fjerde ledd regulerer det tilfelle at foretakspensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking av eksisterende foretakspensjonsordning i medhold av § 15-6. De resterende kostnadene skal da først dekkes av midler i premiefondet. Dersom heller ikke premiefondets midler er tilstrekkelige, skal foretaket selv dekke de resterende kostnadene. Bestemmelsen svarer i stor grad til foreslått § 14-2 tredje ledd i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000).

Til § 16-2 17. ledd

Foreslått *syttende ledd* framgår av lovforslaget kapittel IV og innebærer at midler i premiefondet som overstiger grensen i § 10-4 første ledd senest 31. desember 2003 skal benyttes til å dekke opp manglende premiereserve, og for øvrig overføres til foretaket.

11.3 Merknader til endringer i forsikringsvirksomhetsloven

Til § 7-2 første ledd

På bakgrunn av EØS-forpliktelser, som er avklart etter en avgjørelse i EF-domstolen, foreslås det en endring i forsikringsvirksomhetsloven § 7-2 første ledd. Endringen innebærer at forsikringsselskaper får adgang til å plassere såkalte frie aktiva uten hinder av grensen på 15 prosent eierandel i forsikringsfremmed virksomhet, forutsatt at ansvaret er begrenset. Det vises til omtale av bestemmelsen i kapittel 8.1.

Til 13-1 nytt annet punktum

Det vises til omtale av bestemmelsen i de alminnelige merknadene kapittel 8.2.5.

11.4 Merknader til endring i kredittilsynsloven

Til § 1 nr. 14

Det vises til omtale av bestemmelsen i de alminnelige merknadene kapittel 8.2.5.

Finansdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallele ordninger mv.).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallele ordninger mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallele ordninger mv.)

I

I lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven) gjøres følgende endringer:

Kapittel 2 avsnitt I skal omfatte §§ 2-1 til 2-9. Avsnittets tittel skal lyde:

I. Pensjonsordning med innskuddspensjon

Kapittel 2 avsnitt II skal lyde:

II. Parallele pensjonsordninger

§ 2-10. Adgang til å ha parallele pensjonsordninger

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha en ytelsesbasert eller en engangsbetalt foretakspensjonsordning.

(2) For et foretak som har både pensjonsordning etter loven her og enten en ytelsesbasert eller en engangsbetalt foretakspensjonsordning (parallele pensjonsordninger), gjelder følgende:

- a. ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,*
- b. aldersgrensene skal være de samme i begge ordninger,*
- c. regelverket for de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,*
- d. rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i de to ordningene.*

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en av eller begge pensjonsordninger.

§ 2-11. Arbeidstakernes valgrett

(1) Når et foretak oppretter parallele pensjonsordninger, skal hver enkelt arbeidstaker ha rett til å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Det skal fastsettes i regelverket hvilken ordning arbeidstakere som ikke foretar noe valg, skal være medlem av.

(2) Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende for arbeidstaker som blir ansatt i foretaket.

Om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallelle ordninger mv.)

(3) *En arbeidstaker kan likevel ikke velge å bli medlem av en pensjonsordning dersom reglene om medlemskap som gjelder for ordningen er til hinder for at arbeidstakeren opptas som medlem.*

§ 2-12. Flytting av medlemskap

(1) *Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap fra den ene til den andre pensjonsordningen.*

(2) *En arbeidstaker skal i alle tilfelle ha rett til flytting av medlemskap ved vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av regelverket for øvrig i en av pensjonsordningene, dersom endringen er av betydning for fremtidige rettigheter i ordningen.*

(3) *Ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende. Grensen på 12 måneder i § 6-1 annet ledd gjelder samlet medlemskap i de to ordningene.*

§ 5-1 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Dersom innskuddsplanen inneholder bestemmelser om dette, kan innskuddene i et bestemt år settes 25 prosent høyere eller lavere enn det som ellers er fastsatt i innskuddsplanen.

§ 7-3 første ledd annet punktum skal lyde:

Dersom dette ikke er fastsatt etter første punktum, kan medlemmet velge om pensjonskapitalbeviset i utbetalingsperioden enten skal:

- a. forvaltes i spareavtale med institusjon som nevnt i § 2-2, eller
- b. konverteres til pensjonsforsikring i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse som nevnt i § 2-2. Pensjonskasse som konverterer pensjonskapital etter bestemmelsen her, skal oppfylle kravene i lov om foretakspensjon § 2-2 annet ledd.

§ 7-3 sjette ledd oppheves.

§ 8-4 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Det kan fastsettes at midler i innskuddsfondet skal forvaltes som egen investeringsportefølje i samsvar med § 3-4.

§ 9-3 første ledd ny bokstav d skal lyde:

–d. *kostnad i henhold til § 14-1 fjerde ledd.*

§ 9-3 annet ledd skal lyde:

(2) *Foretaket kan ikke bruke midler i innskuddsfondet til formål som nevnt i første ledd bokstav c og d, med mindre innskuddsfondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at forpliktelser som nevnt i første ledd bokstav a blir dekket for inneværende og neste år.*

§ 9-4 første ledd skal lyde:

(1) *Er innskuddsfondet ved årets utgang større enn seks ganger gjennomsnittet av årets innskudd etter innskuddsplanen og tilsvarende innskudd for de to foregående år, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp overføres til foretaket.*

Om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallelle ordninger mv.)

§ 11-1 nytt annet ledd skal lyde:

(2) Bestemmelsene i kapitlet her er ikke til hinder for at det sammenslåtte foretaket kan ha parallelle pensjonsordninger.

§ 12-1 annet ledd første punktum skal lyde:

Pensjonskapitalen knyttet til pensjonsordningen skal fordeles mellom medlemmene på grunnlag av opptjent pensjonskapital etter § 3-5 for hvert medlem.

§ 13-3 første ledd første punktum skal lyde:

Når pensjonsordningen opphører, skal pensjonskapitalen knyttet til ordningen fordeles mellom medlemmene på grunnlag av opptjent pensjonskapital etter § 3-5 for hvert medlem.

§ 14-1 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av pensjonskapitalbevis ved omdanning etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i innskuddsfondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i innskuddsfondet ikke er tilstrekkelige.

II

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

Kapittel 2 avsnitt I skal omfatte §§ 2-1 til 2-8. Avsnittets tittel skal lyde:

I. Pensjonsordning med foretakspensjon

Kapittel 2 avsnitt II skal lyde:

II. Parallelle pensjonsordninger

§ 2-9. Adgang til å ha parallelle pensjonsordninger

(1) Et foretak med pensjonsordning etter loven her kan samtidig ha en pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven. Et foretak kan ha to pensjonsordninger etter loven her dersom den ene har ytelsesbasert og den andre engangsbetalt alderspensjon.

(2) For et foretak som både har pensjonsordning etter loven her og etter innskuddspensjonsloven eller har både en ytelsesbasert og en engangsbetalt alderspensjonsordning etter loven her (parallelle pensjonsordninger), gjelder følgende:

- a. ingen arbeidstaker kan på samme tid være medlem av mer enn en av ordningene,*
- b. aldersgrensene skal være de samme i begge ordninger,*
- c. regelverket i de to ordningene skal utformes slik at alderspensjonsytelsene står i et rimelig forhold til hverandre og slik at urimelig forskjellsbehandling av grupper av arbeidstakere unngås,*
- d. rett til ytelser ved uførhet og til etterlatte skal være utformet på samme måte i de to ordningene.*

Om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallelle ordninger mv.)

(3) Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende ved endring av regelverket for en av eller begge pensjonsordninger.

§ 2-10. Arbeidstakernes valgrett

(1) Når et foretak oppretter parallelle pensjonsordninger, skal hver enkelt arbeidstaker ha rett til å velge hvilken pensjonsordning vedkommende skal være medlem av. Det skal fastsettes i regelverket hvilken ordning arbeidstakere som ikke foretar noe valg, skal være medlem av.

(2) Bestemmelsen i første ledd gjelder tilsvarende for arbeidstaker som blir ansatt i foretaket.

(3) En arbeidstaker kan likevel ikke velge å bli medlem av en pensjonsordning dersom reglene om medlemskap som gjelder for ordningen er til hinder for at arbeidstakeren opptas som medlem.

§ 2-11. Flytting av medlemskap

(1) Regelverket skal inneholde bestemmelser om i hvilke tilfeller en arbeidstaker kan flytte sitt medlemskap fra den ene til den andre pensjonsordningen.

(2) En arbeidstaker skal i alle tilfelle ha rett til flytting av medlemskap ved vesentlig endring av innskudds- eller ytelsesplan eller av regelverket for øvrig i en av pensjonsordningene, dersom endringen er av betydning for fremtidige rettigheter i ordningen.

(3) Ved flytting av medlemskap gjelder bestemmelsene om opphør av medlemskap tilsvarende. Grensen på 12 måneder i § 4-6 annet ledd gjelder samlet medlemskap i de to ordningene.

§ 10-3 første ledd ny bokstav f skal lyde:

–f. kostnad i henhold til §§ 15-5 syvende ledd og 15-6 fjerde ledd.

§ 10-3 annet ledd skal lyde:

(2) Foretaket kan ikke bruke midler i premiefondet til formål som nevnt i første ledd bokstav b til d og f, med mindre premiefondet fortsatt vil være tilstrekkelig til å sikre at årets premie og premien for neste år blir betalt.

§ 13-1 nytt annet ledd skal lyde:

(2) Bestemmelsene i kapitlet her er ikke til hinder for at det sammenslåtte foretaket kan ha parallelle pensjonsordninger.

Ny tittel i § 15-5 skal lyde:

§ 15-5. Omdanning til annen foretakspensjonsordning og lukking

§ 15-5 nytt femte, sjette og syvende ledd skal lyde:

(5) Ved opprettelse av ordning med engangsbetalt alderspensjon kan foretaket velge å videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen. Arbeidstakerne skal kunne velge å gå over til ny ordning med engangsbetalt alderspensjon. Den videreførte ordningen kan ikke endres slik at utformingen av rett til alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon i de to ordningene gir ytelser som står i et

Om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (paral-
lelle ordninger mv.)

mindre rimelig forhold til hverandre enn på tidspunktet for opprettelsen av ny ordning.

(6) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny foretakspensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon, og som da har 15 år eller mindre igjen til oppnådd pensjonsalder. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av femte ledd annet punktum. Femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(7) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelige.

Ny § 15-6 skal lyde:

§ 15-6. Omdanning til innskuddspensjonsordning og lukking

(1) Et foretak som har pensjonsordning etter loven her og som i stedet vil opprette pensjonsordning etter innskuddspensjonsloven, skal avvikle pensjonsordningen etter reglene i kapitlet her. Premiefond knyttet til pensjonsordningen kan likevel overføres som innskuddsfond for den nye pensjonsordningen.

(2) Foretaket kan velge å videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av denne ordningen på tidspunktet for opprettelsen av ny innskuddspensjonsordning. Arbeidstakerne skal kunne velge å gå over til ny innskuddspensjonsordning. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(3) Foretaket kan velge å kun videreføre ytelsesbasert foretakspensjonsordning for arbeidstakere som er medlem av ordningen på tidspunktet for opprettelse av ny innskuddspensjonsordning, og som da har 15 år eller mindre igjen til oppnådd pensjonsalder. Ved slik videreføring av foretakspensjonsordning, omfattes ikke disse arbeidstakere av annet ledd annet punktum. § 15-5 femte ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

(4) Dersom pensjonsordningens administrasjonsreserve ikke er tilstrekkelig til å dekke kostnadene knyttet til utstedelse av fripoliser ved omdanning og lukking etter paragrafen her, skal de resterende kostnadene først dekkes av midler i premiefondet og deretter ved innbetaling fra foretaket dersom midlene i premiefondet ikke er tilstrekkelig.

III

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 6-46 første ledd ny bokstav f skal lyde:

-f. kostnad i henhold til lov om foretakspensjon § 15-5 syvende ledd og § 15-6 fjerde ledd.

§ 6-46 annet ledd bokstav b skal lyde:

Om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallelle ordninger mv.)

- b. tilskudd til innskuddsfond med inntil 50 prosent av gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av årets innskudd i de to foregående årene, likevel bare så langt fondet ikke overstiger seks ganger gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av innskuddet i de to foregående år.

§ 6-46 annet ledd bokstav c skal lyde:

- c. tilskudd og kostnad i henhold til *innskuddspensjonsloven § 3-4 femte ledd*.

§ 6-46 annet ledd ny bokstav e skal lyde:

- e. *kostnad i henhold til innskuddspensjonsloven § 14-1 fjerde ledd*.

§ 6-47 bokstav d skal lyde:

- d. premie til fortsettelsesforsikring etter lov om foretakspensjon § 4-9 knyttet til fripolise utstedt til den skattepliktige som følge av at medlemskap i foretakspensjonsordningen er opphørt av annen grunn enn den skattepliktiges alder. *Det samme gjelder innskudd til alderspensjon etter innskuddspensjonsloven § 6-5 første ledd som følge av at medlemskap i innskuddspensjonsordningen er opphørt av annen grunn enn den skattepliktiges alder.* Fradrag etter bokstavene c og d kan samlet ikke overstige 40 000 kroner.

IV

I lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold og i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

Innskuddspensjonsloven § 9-4 første ledd skal lyde:

(1) Er innskuddsfondet ved årets utgang større enn *to* ganger gjennomsnittet av årets innskudd etter innskuddsplanen og tilsvarende innskudd for de to foregående år, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp overføres til foretaket.

Lov om foretakspensjon § 10-4 første ledd skal lyde:

(1) Er premiefondet ved årets utgang større enn *to* ganger gjennomsnittet av årets premie og premiene for de to foregående år for den eller de pensjonsordninger foretaket har, skal foretaket sørge for at det overskytende beløp tilbakeføres til foretaket.

Lov om foretakspensjon § 16-2 17. ledd skal lyde:

(17) Midler i premiefondet som overstiger grensen i § 10-4 første ledd skal *senest 31. desember 2003* benyttes til å dekke opp manglende premiereserve som nevnt i 14. ledd og for øvrig overføres til foretaket.

V

I lov av 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

Skatteloven § 6-46 første ledd bokstav c skal lyde:

Om lov om endringer i innskuddspensjonsloven, lov om foretakspensjon og enkelte andre lover (parallelle ordninger mv.)

- c. tilskudd til premiefond med inntil 50 prosent av gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av årets premie i de to foregående årene, likevel bare så langt fondet ikke overstiger *to* ganger gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av premien i de to foregående år.

Skatteloven § 6-46 annet ledd bokstav b skal lyde:

- b. tilskudd til innskuddsfond med inntil 50 prosent av gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av årets innskudd i de to foregående årene, likevel bare så langt fondet ikke overstiger *to* ganger gjennomsnittet av det beløp som er nevnt under a og den skattepliktiges andel av innskuddet i de to foregående år.

VI

I lov av 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet gjøres følgende endringer:

§ 7-2 første ledd skal lyde:

(1) Et forsikringsselskap kan ikke eie eller ved stemmegivning representere mer enn 15 prosent av aksjene eller andelene i et selskap som driver virksomhet som etter § 7-1 ikke kan drives av forsikringsselskap. *Forbudet gjelder likevel ikke for så vidt den samlede verdi av slike eiendeler er mindre enn forsikringsselskapets midler etter fradrag for avsetninger til dekning av forsikringsforpliktelsene, så fremt den økonomiske risiko ved investeringen er begrenset til verdien av den aktuelle investeringen.*

§ 13-1 nytt annet punktum skal lyde:

Kongen kan likevel fastsette at denne lov helt eller delvis skal gjelde for Norges Banks pensjonskasse.

VII

I lov av 7. desember 1956 nr. 1 om tilsynet for kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og verdipapirhandel m.v. (kredittilsynsloven) skal § 1 nr. 14 lyde:

- 14 Private, kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser og pensjonsfond *samt Norges Banks pensjonskasse.*

VIII

Ikrafttredelse. Overgangsbestemmelser

Loven trer i kraft fra den tid Kongen fastsetter. Forskjellige deler av loven kan tre i kraft til forskjellig tid. Kongen kan gi overgangsbestemmelser.

